

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Mångkulturalismens positiva effekter i det segregerade samhällets klassrum

Marie-Louise Jangren & Helen Karlsson

LAU350 Människan i världen III

Handledare: Bo Andersson

Rapportnummer: HT06-2611-076

Abstract

Examinationsnivå: C-uppsats

Titel: Mångkulturalismens positiva effekter i det segregerade samhällets klassrum

Författare: Marie-Louise Jangren och Helen Karlsson

Termin och år: Höstterminen 2006

Institution: Göteborgs Universitet

Handledare: Bo Andersson

Rapportnummer: HT06-2611-076

Nyckelord: Kultur, kulturell mångfald, interkulturell pedagogik, fenomenologisk pedagogikfenomenografi, erfarenheter

Sammanfattning

Bakgrund

Som blivande lärare har vi ett intresse för hur elevernas erfarenheter används på en mångkulturell skola, eftersom migrationen har ökat under de två senaste decennierna och gjort immigrationen till en viktig politisk fråga. Det är verkligheten ute på många av skolorna i storstädernas förorter. Vi tycker att det är viktigt att ta vara på de resurser som finns i de olika kulturerna och lära sig använda det på ett konstruktivt sätt i undervisningen. Det finner vi stöd av i Lpo 94.

Syfte

Att lyfta fram möjligheter till lärande som leder till kunskap av olika kulturer med hjälp av de erfarenheter som finns inom elevgruppen, samt att ta del av olika lärares sätt att arbeta med det i sin undervisning.
Att studera hur verkligheten ser ut på skolorna när det gäller erfarenhetsbaserat lärande och elevernas del i det.
Att vi vill utveckla vår egen lärarprofession.

Metod och material

Vi använder oss av en kvalitativ metod – en fenomenografisk ansats. För att samla in material har vi använt oss av enkäter och intervjuer. Materialet består av tidigare forskning, litteratur och teoretiska uppfattningar angående ämnet. Vårt arbete har vi lagt upp som en fallstudie på en segregerad förortsskola där vi har intervjuat 6 stycken lärare, 2 kvinnliga på låg- och mellan stadiet och 4 stycken på högstadiet, där det var 2 av vardera kön.

Resultat

Vi ser skillnader i hur man använder sig av elevernas erfarenheter på låg- och mellan stadiet jämfört med högstadiet. Fast den största skillnaden ligger i att man på låg- och mellan stadiet är mer medveten om att man gör det. Vi har också sett en skillnad i synen på i vilka åldrar man bör arbeta på detta sätt där det till viss del döms ut av högstadielärarna. Vi har sett att det kommer ha en stor betydelse för vårt framtida yrkesutövande eftersom vi alla kommer behöva ta ansvar för att få fram alla våra elevers erfarenheter i vårt mångkulturella samhälle.

INNEHÅLL

INLEDNING	4
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
LITTERATURGENOMGÅNG OCH TEORIANKNYTNING	5
ETT SAMHÄLLE I FÖRÄNDRING	5
MÅNGKULTURALISM OCH SKOLA.....	5
LÄRARE PÅ EN MÅNGKULTURELL SKOLA.....	8
RASISM OCH FRÄMLINGSFIENTLIGHET	9
FRAMTIDEN.....	9
SOCIOKULTURELLT LÄRANDE	10
FENOMENOLOGI.....	11
FENOMENOGRAFI.....	11
TIDIGARE FORSKNING	12
BEGREPPSFÖRKLARINGAR	13
KULTUR	13
KULTURELL MÅNGFALD.....	14
INTERKULTURELL PEDAGOGIK	14
FENOMENOLOGISK PEDAGOGIK	15
FENOMENOGRAFI	15
PRECISERAT SYFTE FÖR DEN EGNA STUDIEN	15
METOD	16
FENOMENOGRAFISK ANALYS	18
RESULTATREDOVISNING	18
SKOLBAKGRUND	18
LÄRARNAS UTBILDNING OCH ANSTÄLLNINGSTID	19
HUR DET ÄR ATT JOBBA SOM LÄRARE PÅ EN MÅNGKULTURELLSKOLA.....	19
HUR PÅVERKAS LÄRARROLLEN AV DET MÅNGKULTURELLA	19
ERFARENHETSBASERAT LÄRANDE	20
HUR SKA MAN SAMMANFÖRA KULTURER.....	21
RASISM OCH FRÄMLINGSFIENTLIGHET	21
VIKTIGA KUNSKAPER FÖR FRAMTIDENS MEDBORGARE	22
ENKÄTANALYS	22
DISKUSSION OCH SLUTSATSER	25
SKOLBAKGRUND	25
LÄRARNAS UTBILDNING OCH ANSTÄLLNINGSTID	26
HUR DET ÄR ATT JOBBA SOM LÄRARE PÅ EN MÅNGKULTURELL SKOLA	26
HUR PÅVERKAS LÄRARROLLEN AV DET MÅNGKULTURELLA	28
ERFARENHETSBASERAT LÄRANDE	28
SAMMANFÖRA KULTURER.....	29
RASISM OCH FRÄMLINGSFIENTLIGHET	31
VIKTIGA KUNSKAPER FÖR FRAMTIDENS MEDBORGARE	32
FORTSATT FORSKNING	32
REFERENSER	34
BILAGA 1	37
BILAGA 2	38
BILAGA 3	47

Inledning

Vi som ska skriva tillsammans är Helen Karlsson f.1980, lärarstuderande vid Göteborgs Universitets med inriktningarna Hem- och Konsumentkunskap och Samhällskunskap och Marie-Louise Jangren f.1960, lärarstuderande vid Göteborgs Universitet med inriktningarna Slöjd och Samhällskunskap.

Vårt intresse bakom valet av område kommer dels från den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU) där vi kommit i kontakt med mångkulturella skolor. Samt dels från en inre vilja att förbättra förutsättningarna för elever med invandrarbakgrund som kommer i kläm i den svenska skolan. Bristen på utnyttjande av de resurser som ligger i olika kulturer har gjort att vi vill se närmare på hur vanligt förekommande det är att göra sina elever till en tillgång i klassrummet. De erfarenheter som finns borde komma till nytta oavsett vem det är som sitter inne med dem. En av oss kan också själv referera till sina erfarenheter hon fick från sin uppväxt i en mångkulturell del av Göteborg. Hon fick med sig många erfarenheter bara genom att umgås med folk från olika kulturer.

Det här är något som kommer att vara viktigt i vår framtid, eftersom migrationen har ökat under de två senaste decennierna och gjort immigrationen till en viktig politisk fråga. Vi tycker att det är viktigt att ta vara på de resurser som finns i de olika kulturerna och lära sig använda det på ett konstruktivt sätt i undervisningen.

För det har vi stöd i läroplanen Lpo 94 där det står: *Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenheten om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där (2001, s5-6).*

Syfte och frågeställningar

Att lyfta fram möjligheter till lärande som leder till kunskap av olika kulturer med hjälp av de erfarenheter som finns inom elevgruppen, samt att ta del av olika lärares sätt att arbeta med det i sin undervisning.

Att studera hur verkligheten ser ut på skolorna när det gäller erfarenhetsbaserat lärande och elevernas del i det.

Att vi vill utveckla vår egen lärarprofession.

Våra frågeställningar som vi kommer söka svar på är:

- Hur arbetar man med kulturfrågor på en mångkulturell skola?
- Vet lärarna vad erfarenhetsbaserat lärande är och använder de sig i så fall av det?
- Hur är det att arbeta som lärare på en mångkulturell skola?
- Hur kan man jobba med att sammanföra kulturer?
- Hur kan man motverka rasism och främlingsfientlighet i en mångkulturell miljö?
- Vilka kommer att vara de viktigaste kunskaperna för våra elever i framtiden?

Litteraturgenomgång och teoriansknytning

Ett samhälle i förändring

Lång tid har förflutit sen den allmänna folkskolan infördes 1842, mycket har också hänt både i Sverige och i resten av världen. Framförallt har vi blivit alltmer medvetna om vad som händer runt omkring oss och hur föränderlig vår värld är. Enligt Giddens är det en samverkan mellan politiska, sociala, kulturella och ekonomiska faktorer som styr förändringen. Det som på senare år framförallt har påverkat förändringen, är den snabba utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologin, som gör det möjligt att kommunicera, sända dokument och bilder till andra människor, som i stort sett kan befinna sig var som helst i världen (Giddens, 2003, s.58-59).

Framförallt har den globala migrationen ökat, det var uppskattningsvis mer än 80 miljoner människor som flyttade mellan länder år 1990. Detta har olika orsaker, en del beror att människor drivs från sina länder på grund av krig, hungersnöd, politiskt förtryck och överbefolkning. Andra lockas av de goda arbetstillfällena, bättre levnadsstandard och större utrymme (Giddens, 2003, s.240-241). Antalet invånare i Sverige är numera över 9 miljoner, av dessa är 1,1 miljoner födda i utlandet. Om man lägger ihop det med antalet som är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar och antalet utländska medborgare så kommer vi nästan upp till 2 miljoner, det vill säga att det är cirka en femtedel av den svenska befolkningen som har sina rötter i andra kulturer (Befolkningsstatistik, SCB, Befolkningsstatistik i sammandrag 1960 – 2005). I och med detta kan man se hur ”migration, globalisering och nya kulturmöten förändrar samhället och därmed den Svenska skolan” (Pedagogiska Magasinet, 3/2003, s.33).

Barn och ungdomar som idag växer upp i Sverige har svårt att orientera sig i den egna samtiden eftersom de inte kan ta över sina föräldrars bildningsideal, livsmönster och identitet. Detta märks främst i de invandratäta förorterna, där barns/ungdomarnas föräldrar lever i en kultur och barnen lever i två olika kulturer, ibland flera. ”När man inte uppfattar sig som ”hemma” i det Svenska samhället kan platsen där man växt upp, bor, har sin vardag och sina kamrater bli avgörande i identitets- och trygghetsskapande faktor” (Pedagogiska Magasinet, 3/2003, s.45).

Enligt Lorentz och Bergstedt har forskningen de sista åren inte visat att det bedrivs en medveten interkulturell undervisning på mångkulturella skolor, samtidigt som man betonar att det viktigaste för en internationaliserad utbildning är solidaritet och en känsla av att vara världsmedborgare (Lorentz & Bergstedt, 2006, s.22).

Mångkulturalism och skola

När Sverige i början av 1990-talet hade upplevt en massiv inflyttning av invandrare från krigsdrabbade länder eller länder med låga möjligheter till försörjning till alla dess invånare både ekonomiskt och ekologiskt, såg skolan till att bredda sitt utbud av skolor med olika nischer. Dessa nischer visade sig inte bara i form av olika pedagogiska synsätt utan kom också fram utifrån olika kulturella, religiösa och till och med etniska infallsvinklar. Den svenska enhetskulturen fick nu dela sitt förut enhetliga härskarutrymme med flera andra kulturer (Fürth, 1993, s.19).

Att dessa kulturer breddade ut sig är kanske inte så konstigt eftersom antalen invandrare från samma kultur var hög. Att det heller inte var accepterat i det svenska samhället att vara annat

än svensk fick såklart snart rucka på sig. Men det är inte intressant att se på dessa skolor med olika nischer eftersom de i sin tur enbart är en förlängning på ett enkultursamhälle där människor med samma åsikter möts. Det intressanta ligger istället i de möten som sker mellan kulturer. Blir krocken våldsamt och okontrollerbar eller blir det ett utbyte av information i samspel med varandra där kulturen står som utgångspunkt för ett enat samhälle med utrymme för alla. Skolan utgör här en viktig del i den stora apparat som ska se till att medborgarna uppfostras rätt och följer de normer som är uppsatta. Det är därför intressant att gå till dess yttersta spets och se hur detta fungerar på ett ställe där så många kulturer som möjligt möts och samsas om utrymmet. I dagens Sverige finns det många exempel på sådana ställen. Då ligger det förhoppningsvis i allas intresse att ta del av hur utbildningen fungerar där för de elever som en dag kommer vara de medborgare som är med och ser till att Sverige går runt.

När vi nu är på väg mot ett allt mer mångkulturellt Sverige måste vi försöka bekämpa de som Schierup och Ålund (1993, s.102) kallar för kulturrasistiska föreställningar där kulturer ses som något som är fixt och oföränderligt. Att andra kulturer i grunden skulle vara annorlunda och artfrämmande samt störa den sociala och moraliska ordningen måste motbevisas. En bra plats att börja med detta är i skolan där alla kommer tillsammans oavsett bakgrund och tillhörighet. Där måste alla barn mötas och deras sinnen kanske fortfarande är mer öppna för att saker kan se olika ut. De har ännu inte hunnit låsa sig lika mycket till vanor, seder, bruk och på hur saker ”ska” vara. De möts på vad som ska vara en neutral mark där allas värde väger lika.

Mångkulturalismen är både sin egna bästa vän och samtidigt sin egna värsta fiende. Schierup och Ålund (1993, s.106) framhåller att kultur har kommit att bli både ett uttryck för det problematiska och samtidigt ett botemedel för det. Det kulturella uppfattas som en gemensam värdestruktur och hela vår samhällsuppbyggnad bygger på en trygghet i att dela in befolkningsgrupper efter kulturessens och kulturaliserande termer. Detta sker så väl i den offentliga diskussionen och opinionen som i det socialt administrativa och politiska.

Rötterna till problemen som kulturarv, kulturell distans, kulturkonfrontation och kulturkollision, och som har diskuterats i begrepp av sociala ojämlikheter och konflikter, sägs botten i en underförstådd mening att orsaken är avvikelser från normaliteten. Dessa problem har visat sig i form av invandrarnas förmåga att anpassa sig till svenska normer och kultur samtidigt som de ska kunna agera med en egen etnisk identitet i samhället. De gånger detta inte har fungerat söks alltid svaret på varför i den invandrades kultur. Att ha ett kulturbagage ses både som en resurs att bevara för positiv etnisk identitet, medvetenhet och socialt arbete samtidigt som det är socialt problematiskt och måste hanteras på ett disciplinerat sätt. Att utöva institutionell makt över minoritetsgrupper och ge negativ berömmelse för det främmande fyller en viktig funktion. Det håller de vanliga medborgarna i schack och förhindrar politisk, social och kulturell olydnad (Schierup & Ålund, 1993, s. 106-107).

Eftersom skolan tillhör både det politiska Sverige och det socialt administrativa och därför är en stor del av vår samhällsuppbyggnad för den givetvis samma talan som resten av Sverige och framförallt den talan som regeringen anser lämplig. Den blir i sin förlängning en av statens institutioner som har makt över medborgarna. På vilket sätt skolan väljer att utöva denna makt har stor betydelse för dess elever och deras syn på samhällets funktion. Väljer skolan här att lyfta fram allas erfarenheter som lika värda kommer dessa barn att ta med sig detta självförtroende som det ger ut i världen. De kommer att kunna stå på egna ben och veta att de är någon att räkna med och det som de har att erbjuda kan spela en viktig roll i andras liv och utveckling. Detta är kanske speciellt viktigt för de barn med en annan kulturell

bakgrund som inte riktigt hittat sin plats utan just svävar i det där gränslandet. Landet där det ska vara okej att vara den du är oavsett etnicitet bara du följer svenska normer och den kulturen. En svår ekvation att få ihop även för den mest världsvana och än mer svår för ett litet barn. Skolan måste därför lyfta fram barnens kulturella erfarenheter som naturliga och icke avvikande och låta alla barn ta del av varandras bakgrunder för att öka förståelsen dem emellan och på så sätt i hela samhället när dessa barn vuxit upp till vuxna. Vi kan på så sätt få bort den negativa stämpeln som nu ligger i mångfalden. Vi måste få bort tänket att det är något som ”drabbat” Sverige som Bel Habib (1993, s.114) beskriver det.

Under ett tag var det till och med tal om att skapa ett nytt ämne på gymnasienivå som skulle kallas kulturkunskap och ta upp antropologiska, historiska, konstnärliga och andra aspekter av olika folks kulturer. Detta förslag fick även stöd av diskrimineringsutredningen som även ville se ämnet på schemat i grundskolan. Förslaget gick dock aldrig igenom eftersom det inte ansågs rätt att ta ämnet ur sitt sammanhang utan det skulle behandlas inom alla ämnen som berörde det, precis som miljökunskap kan behandlas inom både kemi, samhällskunskap, biologi med flera ämnen. Detta var under den tid då den borgerliga regeringen hade makten och tyckte att det räckte med att skriva med i den föreslagna läroplanen att varje elev ska ”ha insikt i centrala delar av det svenska och västerländska kulturarvet” samt ”förmågan att leva med kulturell mångfald och se den som en positiv kraft” (Güettler, 1993, s.172).

Båda tankarna har bra skäl för sig. Att skapa ett helt nytt ämne gör ju så att man inte kan undgå att ta i tu med frågan och måste arbeta med att skapa ett humanare klimat för mångkulturen. Problemet blir ju dock som påpekat att det bara blir ett lösryckt moment som inte alltid kan ses i relation till verkligheten. Att ta upp ämnet under alla ämnen och vid de tillfällen som anses som lämpliga och kopplingsbara till både ämnet och det vardagliga livet är nog i slutändan det som för utvecklingen framåt på ett bättre sätt. Men gör man då det i skolan? Använder man sig där av elevernas erfarenheter och lyfter fram dem under alla ämnen? Och ska inte detta i så fall gälla alla kulturer och inte bara den svenska och de västerländska, hur mycket mångfald blir det egentligen av det. Om man ska lära sig leva i en kulturell mångfald måste man ju också få bekanta sig med en sådan för att kunna förstå vad det egentligen handlar om.

Den icke så lätta uppgiften att se varje barn och utgå från varje barns livssituation och erfarenheter i den pedagogiska verksamheten är än dock vår uppgift. Varje barn i sin tur behöver sitt utrymme för att använda sin förståelse och sina verktyg, men behöver också successivt gå vidare för att utveckla tankemönster och handlingsberedskap för nya sammanhang. Det är därför viktigt att vara öppen för de många erfarenheter som alla barn har (Wener, 1994, s.227, 230).

Att det tydligt framgår i många texter att det är vårt ansvar och vår uppgift att lyfta fram våra elever och deras erfarenheter kan göra att man ser det som en självklarhet som sker ute i alla skolor. Men verkligheten är dock inte alltid lika bra som dikten. Att se till dessa barn och deras bakgrund kanske inte alltid är en självklarhet för alla lärare. Vissa kanske inte ens ser det som en möjlighet i deras utläring. Det kan hända att det är ett för stort projekt för vissa eller att de helt enkelt inte känner sig bekväma med att ge sig ut på främmande mark som de själva inte har mest kunskap om.

När det gäller interkulturell undervisning och hur man ska jobba med det säger Westerberg (1994, s. 214) så här:

Några heltäckande och snabba lösningar finns inte, inga enkla knep, men metoder som förhoppningsvis leder i rätt riktning. En viktig utgångspunkt är elevernas egna *erfarenheter*. De utgör grund för hela arbetet. Om temat är kulturmöten och konflikter gäller det att få eleverna att minnas och verbalisera sina egna upplevelser.

Även här återkommer erfarenheter som temat över hur man skapar ett utbyte mellan kulturer som leder till erfarenheter för varandra. Nyckeln till att lära sig om varandras kulturer påstås här alltså vara att verbalisera sina erfarenheter. Att få dela med sig av vad man upplevt och bär med sig som en grund till varför man blivit den man är skall alltså sättas ord på för att öka förståelsen för varandra.

Lärare på en mångkulturell skola

I alla klassrum, inte bara det mångkulturella finns det elever från olika kulturer. Var och en av eleverna har sin alldeles egna familjehistoria, speciella vanor och tankesätt. Fast i det mångkulturella klassrummet blir dessa skillnader mer märkbara, eftersom de både har större kulturella skillnader och oftast olika nationaliteter (Skolkommittén, 1996, s.11).

Som lärare på en mångkulturellskola är det viktigt att man lär människor att umgås över kulturgränserna i skolan såväl som i samhället. Religionen är oftast det viktigaste rättesnöret för människans seder och moraliska värderingar (Fredriksson och Wahlström, 1997, s.100). Därför är det viktigt att man i dessa möten försöker närma sig den andres kultur med respekt och tolerans och att man har en förståelse att vi alla inte är lika och kan se saker ur olika perspektiv (Fredriksson och Wahlström, 1997, s105). För att kunna se till så att positiva kulturmöten skapas är det därför viktigt för läraren att känna till de andras kultur, religion och inte minst sin egen. Ett möte kan innebära positiva möjligheter, men kan också utveckla konflikter om vi inte lärt oss att hantera dessa kulturmöten (Fredriksson och Wahlström, 1997, s.82). Därför är det av vikt att man inte börjar med de svåra bitarna som religion inom kulturmöten, utan att man väljer ämnen som inte är så laddade, som mat, dans, och musik med mera (Fredriksson och Wahlström, 1997, s.113-114).

Att vara lärare på en mångkulturellskola ställer stora krav på läraren, men det ger också saker tillbaka. Som lärare får man uppleva positiva utmaningar och känner tillfredsställelse (Andersson, 2001, s.6). Enligt Andersson ska lärandet ses som ett skapande och läraren är en kulturbärare och det är läraren som ska integrera kultur i sin undervisning (Andersson 2001 s.8). Det är av stor vikt att man ser till både möjligheter och problem och använder dem i sin undervisning (Skolkommittén, 1996, s.19). Och det kan göras med hjälp av de erfarenheter som eleverna har med sig till skolan, dessa måste utnyttjas som en resurs i undervisningen (Fredriksson & Wahlström, 1997, s.113).

En annan sak som läraren ska tänka på är att undervisningen i skolans alla ämnen måste utgå från elevens eget språk och kultur och från majoritetssamhällets (Skolkommittén, 1996, s.36). Den mångkulturella identiteten är eftersträvansvärd, eftersom ”det skapar en trygghet och fri människa” (Andersson, 2001, s.11). ”Att ha invandrabarn i klassen ökar variationen och toleransen för det som är annorlunda” (Skolkommittén 1996 s.46). Det är något som är eftersträvansvärt i det svenska samhället eftersom vi idag har en stor kulturell mångfald som vi måste lära oss att leva med. Därför är målet med skolan inte att barn från andra kulturer ska assimileras med den svenska kulturen, utan att de ska berika den och lära sig av varandras kulturer så att vi tillsammans kommer att skapa något nytt (Skolkommittén 1996 s.10-11). Som en lärare från Rosengårdsskolan i Malmö uttrycker sig i skolkommitténs utredning:

”Efter tio års möten i en sjudande ständigt föränderlig smältdegel av människor av olika religion, nationalitet och kultur, är det inte mycket hos mig som är exakt likadant som det var för tio år sedan” (Skolkommittén, 1996, s.16).

Många lärare från dessa skolor talar om mötena med eleverna i skolan, dessa möten har en stor betydelse och berör lärarna starkt. De tycker att det är en tillgång med barn från olika sociala och kulturella miljöer. Det är något som man bör ta till vara på i undervisningen. Det skapar berikande kulturkrockar (Skolkommittén 1996 s.41-50). Även lärarna lär sig av elevernas kulturer, som en av dem säger: ”

”Vi uppnår en dubbelriktad kunskap både om oss själva och om varandra. Elever och lärare ökar sin kulturkompetens.” (Skolkommittén 1996 s.46)

Lärarna upplever att den traditionella undervisningen får allt svårare att fungera, allt eftersom antalet invandrare i klassen ökar. De upplever att det är en brist på helhetsperspektiv. Men även de lärare som försöker ändra sin undervisning så att det ska passa eleverna, får kritik från föräldrarna eftersom de inte känner igen sig i den svenska skolan. Lärare i den här typen av skolor jobbar dagligen med stora och speciella problem. Ett av dem är att eleverna har svårt att hänga med i undervisningen på grund av att de inte har hunnit lära sig tillräckligt mycket av det svenska språket. De har även svårt att knyta an till läroböckerna eftersom de inte känner igen sig i dem (Skolkommittén 1996 s.46).

Rasism och främlingsfientlighet

I Bo Anderssons (2001) bok kan man läsa att ”främlingsfientlighet ofta är något som uppstår ur okunskap och bristande förmåga till inlevelse och förståelse, men den är trots allt en reaktion, som kan bemötas och konfronteras med kunskap, argument, aktioner av tolerans och ställningstagande för det andre, det annorlunda” (Andersson, B. 2001, s.180).

Enligt vad Eva Johansson (2001) säger så uppstår moralen och utvecklas i konkreta möten mellan människor, närvarande i dessa situationer är alltid aspekter av makt och beroende. I alla åldrar uppstår det tillhörighet kontra utanförskap, makt kontra maktlöshet, det är en del av människors liv. Som lärare har man ett ansvar i att se att elevernas värld inte bara är god, utan att det också finns ondska (Johansson, 2001, s. 32-33).

Skolan måste bidra med att bekämpa främlingsfientlighet och rasism. De måste genom upplysning, ge kunskap, ge redskap för konflikthantering, lära ut kritiskt tänkande och arbeta med etiska dilemman med mera. Men självklart är skolan inte den enda institutionen, utan alla människor i hela samhället, ja i hela världen, måste ta ansvar för att det kommer till stånd positiva möten mellan olika kulturer (Andersson, B. 2001, s.182).

Detta kan komma till stånd genom att vi kommunicerar med varandra, genom samtal. Att vi övar upp elevernas förmåga till att lyssna och tala, då kan en etisk reflektion, en ökad förståelse och ett kritiskt tänkande byggas upp. ”Värdegrunden betyder att våga tala, att våga lyssna och att våga vara sig själv” (Andersson, B. 2001, s.185).

Framtiden

Hur kommer framtiden att se ut? Visste vi det skulle det kanske vara lättare att utforma dagens skola. I och med att samhället snabbt förändras är det svårt att veta med säkerhet vilka kunskaper man behöver framöver. Enligt Carlgren och Marton (2000) kommer skolan att ändras från ”undervisning till lärande, från metod till mål och resultat, från hur lärare gör till

vad elever erfar, från att hinna med läroboken till att utveckla elevens förmågor och förhållningssätt” (Carlgren & Marton, 2000, s.23). Det vi vet idag är att troligtvis kommer de barn som idag växer upp med stor säkerhet att uppleva en större variation i kulturer än sina föräldrar redan i förskolan, i skolan kommer de att se och höra människor från andra nationaliteter och uppleva en mångfald som redan idag finns i Sverige, framförallt i förorterna till våra storstäder Stockholm, Göteborg och Malmö. För att bemöta den nya verkligheten måste eleverna redan i skolan möta andra kulturer och erfara variation i sättet att lära (Carlgren & Marton, 2000, s.23-25).

Ett exempel från verkligheten är Kroksbäcksskolan i Malmö där 86 procent av eleverna har ett annat modersmål än svenska, här har man öppnat en studieverkstad. Den är till för elever som inte har svenska som modersmål. Här får de undervisning på sitt eget språk i en del av ämnena, plus hjälp med läsläsning parallellt med svenskan. I studieverkstaden har man anställt arbetslösa lärare med utländsk bakgrund som även har pedagogisk bakgrund men de måste också ha ett av de tre stora språken som finns på skolan. Även de personliga egenskaperna spelade stor roll. Det här är en kompetens som man saknar hos lärare som kommer från den svenska lärarutbildningen. Det här har visat sig förbättra båda språken hos eleverna, samt ämneskunskaperna. Det har även gett andra effekter som att eleverna har fått ett ökat självförtroende, de tycker att det är roligare med skolarbetet, man får ett större lugn och en ökad koncentrationsförmåga hos eleverna och de har även vågat börja ställa frågor på de vanliga lektionerna. Och nu när det finns vuxna på skolan som talar föräldrarnas modersmål, vågar de ta steget och söka sig dit. ”Både elever och föräldrar blir trygga när skolan erkänner deras kultur” (Pedagogiska Magasinet, 3/2003, s.31).

Sociokulturellt lärande

Det sociokulturella perspektivet har sina rötter hos Lev S. Vygotskij (1896), som har sitt ursprung i 1920-30-talets dåvarande Sovjetunionen (Säljö, 2000, s.48). Vygotskij har haft en stor betydelse för modern utvecklingspsykologi och för pedagogiken (NE. 2006-12-12) Vygotskij menade (enligt Claesson 2002 s.29) att barnets utveckling och dess närmiljö under uppväxten påverkar utvecklingen och att språket också är av stor betydelse. Som Claesson (2002) säger i sin bok ”Det är genom att delta i ett sammanhang, vara i en kontext, som lärandet äger rum” (Claesson, 2002, s.29). De vill säga när vi tänker, talar och handlar och så vidare, sker en process som integrerar dessa vid varandra så att en helhet bildas (Claesson, 2002, s.30). Enligt Claesson (2002) kan man inte undervisa i historia, man ska lägga upp undervisningen så att eleverna får uppleva situationer där de får betrakta människor som uppträder, experimenterar osv. Det måste finnas en aktivitet eller händelse som den lärande kan anknyta sin kunskap till (Claesson, 2002, s.30).

Roger Säljö vid Göteborgs universitet har skrivit en bok om lärande ur ett sociokulturellt perspektiv. Han anser att sociokulturellt lärande handlar om hur människor tillägnar sig kunskaper och formas i olika kulturella miljöer. Här räknas även in hur man använder sig av olika artefakter som kulturen tillhandahåller. Med kultur menar Säljö ”den uppsättning av idéer, värderingar och andra resurser som vi förvärvar genom interaktion med omvärlden” (Säljö, 2000, s.29).

Det första vi vanligtvis kommer i kontakt med när vi föds är familjen, det är där den primära socialisationen äger rum, tillsammans med till exempel föräldrar, syskon, släktingar och nära vänner. Den sekundära socialisationen äger rum när vi vidgar våra vyer och kommer i kontakt med omvärlden utanför den privata sfären som familjen räknas till, exempel på detta kan vara förskolan och grundskolan (Säljö, 2000, s.40).

En betydande del i vårt inhämtande av kunskaper består i hur vi använder språket, vilket gör att vi kan förmedla oss med varandra. I och med det kan vi överföra kunskaper till varandra och göra dem till våra egna. ”Det mänskliga språket är således en unik och oändligt rik komponent för att skapa och kommunicera kunskap” (Säljö, 2000, s.35). Enligt Säljö är vårt beteende, vårt sätt att tänka, kommunicera och uppfatta omvärlden, formade av våra sociala och kulturella erfarenheter. I världen finns en mängd olika kulturer där människor lever under andra förhållanden och därmed fått en annorlunda uppväxt som gett dem de värderingar som deras kultur har (Säljö, 2000, s.35).

Häriifrån är det lätt att göra en övergång mellan den sociokulturella och den progressiva rörelsen. I den är det filosofen och pedagogen John Dewey som är föregångare, han hade sina rötter i den filosofiska rörelsen som i början av 1900-talet växte sig stark i USA. Han hade ett slagord ”Learning by doing” vilket visar att grundtanken var att eleverna skulle lära sig genom problemlösning och handling (Claesson, 2002, s.19,31). Ett klassrum av hans anda bör innehålla en atmosfär av tillåtenhet och en ömsesidig respekt mellan lärare och elever. Ett viktigt inslag är att elevernas frågor tas på största allvar (Claesson, 2002, s.32). Läraren skulle också tillvarata elevernas egna intressen och arbetsformerna skulle vara aktivitetsinriktade (NE, 2007-01-01).

Fenomenologi

Fenomenologi är läran om det som visar sig för medvetandet. I början av 1900-talet införde Edmund Husserl (1851) en ny användning av termen fenomenologi, det blev namnet på en forskningsansats och kunde användas till att studera problem inom filosofin. Fenomenologins uppgift är att studera fenomen (NE, 2006-11-28).

Fenomenologin har utvecklats i olika riktningar, detta påbörjades redan av Husserl. En av dem var den existensfilosofiska fenomenologin där en av företrädarna var Martin Heidegger (1889) som efterträdde Husserl som professor. Heidegger hade stor betydelse under 1900-talet i länder som Tyskland, Frankrike, USA och Japan. En av hans efterträdare i Frankrike var Poul Ricœur (1913) som hade en hermeneutisk inriktning på fenomenologin (NE, 2006-11-28).

Enligt Andersson (2004) menas med hermeneutisk fenomenologi, ”De erfarenheter människorna delar med sig av är inte givna på förhand utan de kräver tolkning” (Andersson, 2004, s.84)

Fenomenografi

Fenomenografi är en forskningsmetodik som beskriver individers uppfattningar om olika företeelser. Den mäter inte kunskaper och färdigheter, utan söker efter kvalitativa skillnader och likheter (Marton & Booth, 2000, s.145-146). Fenomenografin sätter ”fokus på vad och hur man lär sig” (Stukát, 2005, s.33).

Två begrepp inom fenomenografin är första- och andra ordningens perspektiv. Första ordningen utgår från en forskare som beskriver till exempel när en människa erfar något. Andra ordningens perspektiv är när man ska ta reda på hur människor tänker om något eller erfar något. Inom fenomenografin är det dock andra ordningens perspektiv som är styrande (Marton & Booth, 2000, s.154-158).

Skillnaden mellan fenomenologi och fenomenografi ligger i att filosofen ägnar sig åt att utforska sin egen erfarenhet, medan fenomenografer har en empirisk inriktning, de vill säga de studerar andras erfarenheter. I fenomenografin söker man efter vilka skilda sätt man kan erfara ett fenomen, det viktiga är att hitta variationen (Marton & Booth, 2000, s.153).

Enligt Claesson (2002) så uppmanar lärare som arbetar i fenomenografisk anda sina elever att dela med sig av sina erfarenheter så att man kan plocka fram den variation som finns i klassen. Det gör att både elever och lärare lär känna de olika uppfattningar som finns i klassen och att det finns större chans till förståelse (Claesson, 2002, s38-39).

En annan viktig aspekt för den ”fenomenografiskt inriktade läraren är att han/hon har kunskaper om vilka kvalitativt skilda uppfattningar om ett undervisningsfenomen som finns i gruppen och lyfter fram och bemöter den på ett lämpligt sätt”. Enligt den fenomenografiska inriktningen är det när läraren jämför och diskuterar de olika förståelserna, när man kan se likheter och skillnader, som lärande kommer till stånd (Claesson, 2002, s.36).

Tidigare forskning

Tidigare forskning av att knyta an till elevers erfarenheter har gjorts av Elisabeth Hesslefors Arktoft i hennes avhandling. I avhandlingen, som gjorts på intervjuer och observationer av 20 lågstadielärare, beskrivs deras uppfattningar av den pedagogiska principen att anknyta undervisningen till elevers erfarenheter. Hon menar att elevernas erfarenheter ska vara som en tillgång i undervisningen. Avhandlingen har gjort med en fenomenografisk ansats. Enligt Hesslefors Arktoft ”finns det en utvecklad kunskap om erfarenhetsanknytning i lågstadielärarkåren som beror på inflytandet av den progressiva utbildningsfilosofin och en mer elevcentrerad yrkestradition” (Hesslefors Arktoft, 1996, s.5).

I en enkätundersökning av Silwa Claesson kom hon fram till att det var en tydlig skillnad mellan de lärare som undervisade yngre elever och de som undervisar äldre elever. De visade sig att de som undervisar yngre barn har större kännedom om och tilltro till forskningsresultat som fokuserar elevtänkande (Claesson, 2002, s.43).

Skolan börjar alltså med att förutse att elever har ett tänkande som är något som kan gynna deras klasskamrater om man lyfter det, men går sedan över till att se på kunskap som något som måste komma från en person med tidigare utbildning. Det blir alltså sedan något som bara kan föras vidare neråt på stegen. Synen är då alltså att kunskap aldrig kan komma från andra håll och sedan föras vidare till kamrater eller till och med lärare

I IPD-rapporten *Erfarande och synvänder* kan vi läsa att ”Man ska utgå från elevernas erfarenheter i undervisningen men också ge eleverna erfarenheter” (Rapp, 2006, s.10). Det finner vi stöd för i läroplanen Lpo 94 ”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.” (Lpo 94, s.6).

Erfarenheter är något som sker i samspel med omgivningen och inte enbart inom människan. Om man lägger tidigare erfarenheter till de nya så ändras kunskapen och införlivas med varandra. Det här är en ständigt pågående process som vidgar eller begränsar vårt synsätt (Rapp, 2006, s.9). Med erfarenhetsbaserat lärande menas att läraren ska utgå från elevernas erfarenheter, att utmana och skapa nya erfarenheter. Det viktiga här är att hitta en balans mellan ämnet som sådant och elevernas erfarenheter, de vill säga man ska hitta en punkt där

de båda kan förenas (Rapp, 2006, s.14) Erfarenhetsbaserat lärande kan alltså både vara att man utgår ifrån elevers erfarenheter i undervisningen och ger dem erfarenheter i form av studiebesök.

I Pedagogiska magasinet nr.3/2005 kan vi läsa att ”Uppdraget för lärare i grundskolan är att påverka eleven till att göra världen begriplig, ta ställning och bli en aktiv samhällsmedborgare. Detta kan inte ske på annat sätt än att den egna erfarenheten uppmärksammas, utvecklas och bearbetas” (Pedagogiska magasinet, nr.3/2005, s.15).

Kerstin Von Brömssen har skrivit en avhandling om elevers tal om religion det mångkulturella rummet. Syftet med studien var att upptäcka hur elever tolkar sin egen och andras religion. Avhandlingen bygger på intervjuer gjorda med 11 stycken elever i årskurs 8 som gick i en skola i en multietnisk förort. Avhandlingen visar, och här använder jag mig av hennes egna ord, ”att eleverna artikulerar en reflexiv vetskap om kulturell och religiös mångfald, men att det krävs ett avancerat översättningsarbete för att överbygga skillnader och konstruktioner av olikhet. Det är inte alltid detta sker” (Von Brömssen, 2003, s.299). Det tolkar vi som att eleverna besitter en stor vetskap om varandras kulturer, att de är medvetna att de går i en skola med elever av olika etnisk, nationell, kulturell och religiös bakgrund. Men att de mer sällan reflekterade över begreppet kultur, att det kunde diskuteras och användas i undervisningen. Oftast lyckas inte läraren bygga broar för att överbygga dessa olikheter (Von Brömssen. 2003, s.305).

Även Pirjo Lahdenperä har forskat i det mångkulturella, hon har skrivit en avhandling om invandrades bakgrund och deras skolvårigheter. Det är en textanalytisk studie av åtgärdsprogram för invandrarelever, där hon har använt material från en specialpedagogisk fortbildningskurs där kursdeltagarna fick skriva åtgärdsprogrammen. Huvudsyftet för avhandlingsarbetet är att utreda hur lärares uppfattningar om elevers svårigheter i skolan förhåller sig till deras invandrarbakgrund och etnicitet. I hennes resultat framkommer det att 70 % av lärarna uppfattar att det finns någon aspekt i invandrarelevernas bakgrund eller etnicitet som betraktas som negativ för skolarbetet (Lahdenperä. 2003, s.132). Idag definieras en klass bestående av många kulturer som en invandrarklass (Lahdenperä, 2003, s.58), det är ett monokulturellt sätt att se på saken, de vill säga att läraren utgår från en svensk norm och mål för undervisningen (Lahdenperä, 1999, s.75).

Lahdenperä vill istället att vi ska utgå från ett interkulturellt perspektiv, där behoven utgår från elevens olika kulturer och språk (Lahdenperä, 1999, s.75). Eftersom ”synen på lärande och undervisning är kulturbunden liksom andra aspekter i vår sociala värld” (Lahdenperä, 1999, s.76).

Begreppsförklaringar

Kultur

I många sammanhang förknippas ordet kultur med folk eller land och nation. Detta skulle då betyda att människors föreställningar är oberoende av det sociala livets praktik. De egenskaper som oftast ses som självbegränsande är i grunden så odistinkta och sammanhangslösa att de lätt kan passa in på de individer man vill kategorisera ihop. Antropologernas försök att få till en helhetssyn som sätter människors handlingar och föreställningar i relation till den sociala organisation och de materiella förhållanden som de ingår i blir då en omöjlighet (Norman, 1996).

Sociologers syn på vad kultur är handlar om det som vi fått inlärt till skillnad från det som är nedärvt. De pratar om de uppfattningar, idéer och värderingar som bildar ett samhälle och ger medlemmarna möjlighet att samarbeta och kommunicera med varandra (Giddens, 2003, s.37).

Grundstenarna i en kultur är de idéer och uppfattningar som visar vad som är viktigt, värdefullt och önskvärt. Dessa tankar blir normer som ger mening och vägledning för människor i den sociala verkligheten. Normerna blir de regler för hur man ska bete sig inom kulturen. Men även inom kulturer kan värderingar gå isär. Detta blir ett allt vanligare fenomen inom den föränderliga värld med global rörelse som vi lever i där idéer, varor och information byts varje dag och skapar kulturella värderingar som motsäger varandra. Kulturella normer och värderingar förändras ofta med tiden (Giddens, 2003, s.37-38).

Kulturer är viktiga för att bevara och föra vidare de normer och värderingar som finns i ett samhälle. Den inrymmer också möjligheter till förändring och kreativitet. Sociala rörelser och grupper med en gemensam livsstil utgör starka förändringskrafter i samhället och kan ge människor frihet att uttrycka och agera utifrån sina åsikter, förhoppningar och uppfattningar (Giddens, 2003, s.38).

Det vi menar med kultur i vårt arbete är den tillhörighet man kan känna med en grupp från samma land som har liknande traditioner och förhållningssätt. Den stora gruppen framstår här som det viktiga och inte de små subkulturer som kan uppstå inom en kultur.

Kulturell mångfald

Den mångfald som det mänskliga beteendet rymmer är anmärkningsvärt stor. Skillnaderna och vad som anses som acceptabelt skiljer sig från kultur till kultur. De flesta industrialiserade samhällen idag visar på en bred kulturell mångfald och går under beteckningen mångkulturella. Detta kommer till stor del från de stora massflyttar som folk har tvingats göra eller självmant gjort där de slagit sig ner i nya områden. Detta har bildat nya samhällen där olika kulturer blandats och där man kan finna folk med olika kulturella, etniska och språkliga bakgrunder. Här lever olika kulturella minoriteter sida vid sida och man kan i de flesta skandinaviska storstadsområden idag finna bland annat chilener, iranier, somalier, bosnier, syrianer, greker, albaner, vietnameser och spanjorer representerade (Giddens, 2003, s.39).

Det vi menar med kulturell mångfald i detta arbete är just det Giddens skriver om, nämligen hur människor från olika kulturer från världens alla hörn har trängts ihop på en väldigt liten yta där de förväntas samarbeta utan vidare problem. Dessa människor och deras erfarenheter som förs vidare till deras barn och på så sätt tar sig in i skolans värld där vi lärare har en skyldighet att behandla och ta tillvara på dessa kunskaper. Detta är den kulturella mångfald med dess möjligheter och problem som den medför som vi vill lyfta fram.

Interkulturell pedagogik

Interkulturell betecknar en handling, aktion och rörelse mellan individerna. ”Det centrala i interkulturell pedagogik är mötet med den andre, men även begrepp som solidaritet, empati, medmänsklighet, kommunikation och internationell kompetens” (Lorentz & Bergstedt, 2006, s.230) I en mångkulturell skola kan man ha interkulturell undervisning, den bygger på ömsesidig kommunikation som sker mellan personer av olika kulturer. I ett mångkulturellt klassrum är det angeläget att problematisera och analysera allas etnocentriska beteenden och uppfattningar, eftersom ”verkligheten i världen omkring oss uppfattas ofta i relation till hur vi lärt oss betrakta och förhålla oss till den Andre”. Under resans gång upptäcker vi likheter och

skillnader och det skapar en gemensam förståelse av varandra (Lorentz & Bergstedt, 2006, s.28) ”Interkulturell undervisning är t.ex. att locka ur eleverna det de vet för att berika mig och hela klassen” (Andersson, K. 2001)

Fenomenologisk pedagogik

Fenomenologisk pedagogik är inspirerad av fenomenologin. Den anser att undervisningen ska utgå från elevernas livsvärld, ”I den av dem erfarna världen.” Dess starkaste fäste har varit i Tyskland. I Sverige på 1970-talet startade Ference Marton vid Göteborgs universitet sin forskning om fenomenologisk orienterad pedagogik. Den baserar sig på en forskningsmetodik som kallas fenomenografi. (NE, 2006-11-28).

Fenomenografi

Ordet fenomenografi är ett sammansatt ord som kommer av grekiskan fenomeno och grafi, som betyder att ”*det visar sig*” och ”*att beskriva i ord eller i bild*”.

Fenomenologisk pedagogik är inspirerad av fenomenologin. Det viktiga här är att undervisningen tar sin början i elevernas egen livsvärld, i hur de erfar världen. Det är därför viktigt att läraren sätter sig in i hur undervisningen förstås av eleverna och upplevs av dem (NE, 2006-11-28).

Erfarenhet

Erfarenhet kommer från det tyska ordet erfahren. Er-prefixet ger en positiv förstärkning till åt ordet fara. Fara betyder att förflytta sig. Vilket gör att erfarenhet kan beskrivas med något som innebär en ny kunskap för människan, som hon/han införlivas med, detta sker hos människan som är i ständig interaktion med sin omvärld. Enligt nationalencyklopedin är det att ha upplevt något (NE, 2006-12-28)

Preciserat syfte för den egna studien

Att lyfta fram möjligheter till lärande som leder till kunskap av olika kulturer med hjälp av de erfarenheter som finns inom elevgruppen, samt att ta del av olika lärares sätt att arbeta med det i sin undervisning.

Genom en fallstudie på en skola i en av de segregerade delarna av Göteborg vill vi se på hur lärarna använder sig av elevernas erfarenheter i sin undervisning. Vi vill både undersöka den stora lärarkårens åsikter om ämnet så väl som den enskilda lärarens åsikter genom djupintervjuer. Vi vill se om elevgruppens erfarenheter av sina kulturer används i undervisningen på ett konstruktivt sätt och om det bidrar till möten mellan elever och deras kulturer.

Att studera hur verkligheten ser ut på skolorna när det gäller erfarenhetsbaserat lärande och elevernas del i det.

Att alla bär med sig erfarenheter är något vi utgår från och det innefattar givetvis även våra framtida elever. Att arbeta med dessa erfarenheter ser vi som en stor tillgång och ett viktigt sätt för våra elever att ta del av varandras kunskap och utvecklas gemensamt. Vi vill nu också se om skolan ser det på samma sätt i dagens samhälle. Vi tar avstamp i forskning av Hesselors Arktoft (1996) och Rapp (2006) som båda förespråkar erfarenhetsbaserat lärande.

Att vi vill utveckla vår egen lärarprofession.

Eftersom en stor del av befolkningen i Sverige idag inte bara upplever en kultur utan måste balansera sin tillvaro mellan sin egen kultur och den nya kultur de nu lever i måste vår lärarprofession utvecklas och ta ansvar för att skapa nya vägar till lärande. Alla lärare måste se det som sin skyldighet att göra plats för de olika kulturerna och ta del av alla sina elevers erfarenheter och integrera den i sin undervisning. Genom denna undersökning vill vi se på hur arbetet genomförs ute på skolorna för att ta del och utveckla de delar vi anser vara bra och göra till våra egna i vårt framtida lärarutövande. Eftersom det här är en stor samhällsfråga och skolan är ett samhälle i miniatyr är det viktigt att ta upp de här frågorna redan i det första mötet mellan skola och barn för att förebygga framtida kulturkrockar.

Metod

För att besvara vårt syfte och våra frågeställningar har vi valt att göra en fallstudie, trots att dessa svar sällan är generaliserande (Stukat, 2005, s.33), på en skola i en av Göteborgs förorter eftersom det ofta är där man finner en mångkulturell kontext. En skola där så många som mellan 95-97% av eleverna har en invandrarbakgrund

Vår metod kommer att bli att vi gör en enkät med frågor angående hur mångkulturen tas tillvara på i undervisningen. Den kommer att delas ut till lärare vid en skola i en av Göteborgs förorter, för att ta reda på hur lärarna arbetar med deras elevers erfarenheter. Vi kommer att vända oss till lärare inom alla ämnen, för att få ett så brett urval och så många tankar som möjligt.

Enkäten (se bilaga 3) utformas som ett flervalssformulär med sammanlagt sju frågor, där det bara är att kryssa i det alternativ man väljer. Detta för att underlätta för de stressade lärarna som sliter med att sätta betyg och hinna klart med allt innan terminen är slut. Denna utformning trodde vi skulle leda till en större möjlighet till att få in fler enkäter eftersom den inte skulle ta upp så mycket tid för att fyllas i. Detta föranleddes av ett försök med öppna frågor där man fick skriva sina svar själv, som skickades ut till två lärare på försök. Resultatet av dessa enkäter med mycket korta och oanvändbara svar samt responsen från lärarna där de påpekade att det var jobbigt att fylla i en sådan här enkät gjorde att vi ändrade oss och omarbetade frågorna. Vi valde dock att ha kvar en öppen fråga på slutet för att ge en möjlighet för respondenterna att utveckla och ge oss handfasta tips på hur man kan arbeta med elever i en mångkulturell miljö.

För att distribuera enkäten bland lärarna på den utvalda skolan valde vi att använda oss av rektorn. Vi bestämde en tid när det skulle passa att vi kom ut till skolan och presenterade oss och vår enkät. Meningen var sedan att lärarna skulle fylla i enkäten medan vi var där så att vi skulle få den med tillbaka med en gång. Så blev nu inte fallet utan när vi kom ut till skolan visade det sig att rektorn hade åkt på semester och det personalmöte vi skulle ha varit med på var inställt. Vi fick då lämna våra upptryckta enkäter till expeditionsbiträdet som lovade att förmedla dessa vidare till rektorn. När vi sedan talade med rektorn efter att hon kommit tillbaka från sin ledighet meddelade hon oss om att hon i sin tur delat ut enkäterna till lärarna genom deras fack. Att vi själva inte hade möjlighet att dela ut enkäten och förklara för de lärare vi ville skulle göra den vad den handlade om och vikten av att få in dessa svar för oss som vi från början blivit lovade blev ett bakslag för oss. Det sätt som vi nu fick distribuera enkäten på tror vi var en nackdel för oss eftersom det då inte blev något personligt möte alls och enkäten då kunde upplevas som helt oviktig.

Enkätmetoden kan lätt bli en fälla eftersom den vid första anblick verkar vara den lättaste metoden av informationssamlade men i själva verket är den den svåraste av de fyra metoderna. De viktigaste svagheterna med en enkätundersökning är att problemformuleringen kan bli ofullständig, frågekonstruktionen kan vara bristfällig, sättet att administrera enkäten på blir lätt ogenomtänkt samt brister i hur materialet sedan bearbetas (Johansson & Svedner, 2006, s.30).

De svar vi fick in på enkäterna var väldigt få. Anledningen till detta kan ha varit att lärarna just vid denna tidpunkt innan jul när betygsättning och avslutande av kurser är i full gång helt enkelt har för mycket annat att göra. Johansson och Svedner (2006, s.33) påpekar också att eftersom att många också skriver sitt examensarbete vid ett och samma tillfälle och därför kommer ut samtidigt med sina enkäter är det svårt att få lärarna att medverka på just den egna enkäten.

Vi kommer också att genomföra några intervjuer. Dessa kommer vi att genomföra med lärare på både F-5 delen, alltså låg och mellanstadiet och 6-9, högstadiet på den utvalda skolan. Att täcka in alla stadierna ger en bredare infallsvinkel på hur vanligt förekommande erfarenhetsbaserat lärande är vid barnets olika åldrar. Skillnader mellan lärarnas syn på sina elevers tillgång och medverkan i klassrummet kommer på detta sätt att göra sig synliga.

Både manliga och kvinnliga lärare kommer att intervjuas, detta för att kunna täcka in så många aspekter som möjligt som kan tyda på skillnader i tänkandet utifrån ett genusperspektiv.

Vi har valt att använda en kvalitativ metod i vår intervjuundersökning, eftersom vi vill ha ett "så uttömmande svar som möjligt" (Johansson & Svedner, 2006, s.43) av de intervjuade. En variant av det kvalitativa angreppssättet är fenomenografien (Stukat, 2005, s.33) som vi har valt att ha som infallsvinkel. Intervjufrågorna togs fram efter önskemål om vad vi ville ha svar på och vi använde oss av tips på frågor från (Andersson, K. 2001) och de fick den ordning de fick efter Davidson och Patel (2003) och deras trattmetod (se bilaga 1). Vi började med allmänna frågor för att öppna upp dialogen och sen gick vi smalare in på ämnet och la det lite känsligare frågorna för att sedan avsluta med en lite lättsammare och öppnare fråga. När vi genomförde intervjuerna valde vi att vara medverkande båda två vid alla intervjuer. En av oss ställde frågorna och ledde intervjun medan den andra förde anteckningar. Vi valde att göra på detta sätt för att vi trodde att det skulle leda till ett öppnare samtal. Att banda samtalet med en bandspelare var därför inget alternativ för oss eftersom det då skulle finnas en chans att intervjupersonerna skulle känna sig hämmade i sina svar och inte vilja prata lika mycket. Även fast det med det här sättet finns en stor risk för att gå miste om material, som inte hinns skrivas ner och man med band får med allt och kan lyssna på det om igen och höra tonfall och röstläge igen på personen, så såg vi en vinst i kvantitet på intervjuerna. Vi lät också den intervjuade välja tid och plats, allt för att få dem att känna sig avslappnade.

Nackdelen med att inte använda bandspelare är att man går miste om de nyanser och tonfall som den intervjuade kan fördjupa vissa uttalanden med. Det faktum att vi också var två som genomförde intervjuerna kan sätta den intervjuade i ett underläge som kan förändra svaren. En viktig sak är att intervjuaren oavsiktligt kan påverka den intervjuades svar genom att han/hon själv uttrycker sina förväntningar och värderingar (Johansson & Svedner 2006 s.47). Vi var väl medvetna om dessa aspekter och försökte därför i möjligaste mån få den intervjuade att känna sig så bekväm som möjligt. Men trots att vi var i deras miljö där de

kände sig hemma och de fick välja exakt tid och plats så går det aldrig att komma ifrån de faktorer som påpekades ovan och som därför kan ha påverkat det slutliga materialet.

Fenomenografisk analys

Vi började med att läsa igenom vårt material så att vi upplevde att vi kände det bra. Sedan började vi leta efter skillnader och likheter. Precis som i hermeneutiken vrider sig arbetet i en spiral, från delarna till helheten och tillbaka till delen igen. Vi trängde djupare in i intervjuerna för att försöka att förstå och göra tolkningar (Hesslefors Arktoft 1996 s.91) Vi kommer i vår undersökning att utgå från den andra ordningens perspektiv på vår fenomenografiska fallstudie när vi söker efter kvalitativa likheter och skillnader för att hitta variationen (Marton & Booth, 2000, s.145-146, 153,154-158).

Resultatredovisning

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för resultaten av lärarintervjuerna. Dessa finns att läsa i sin helhet i bilaga 2. I dessa kommer vi att utgå från följande områden:

- Skolbakgrund
- Lärarnas utbildning och anställningstid
- Hur det är att jobba som lärare på en mångkulturell skola
- Hur påverkas lärarrollen av det mångkulturella
- Erfarenhetsbaserat lärande
- Sammanföra kulturer
- Rasism och främlingsfientlighet
- Viktiga kunskaper för framtidens medborgare

Under varje rubrik presenteras de kategorier som vi kommit fram till i analysen i **fet stil** och beskrivs i löptext och citat ur intervjumaterialet för att ge uttryck åt lärarnas egna ord från intervjuerna. Kategorierna ska inte rangordnas, utan ska ses var för sig som en beskrivning av vad som ligger bakom lärarnas svar.

Skolbakgrund

Antalet klasser på skolan är cirka 30st, inklusive förskoleklasserna. Sammanlagt finns det ungefär 400 elever på skolan. Skolan omfattar åldrarna 6-16 år och har förskoleklasser för 6-åringar, samt fritidsverksamhet för 6-10 åringar. På skolan arbetar cirka 60 pedagoger. Skolan är mångkulturell och på skolan går elever från mer än 20 olika länder. Antalet elever med invandrarbakgrund är så högt som 95 %. Elever med svensk kulturbakgrund har minskat genom åren och skolan har också minskat i storlek i genomsnitt eftersom de fått dela utrymmet med en nyöppnad högstadieskola i området.

På skolan använder man sig av traditionell undervisning, det vill säga det är läraren som för undervisningen framåt. Motsatsen är att jobba i projektform. På skolan finns läxhjälp. Läraren måste vara noga med att hjälpa eleverna och se till att eleverna förstått. Som lärare i intervju 1 uttrycker det:

”Man måste hålla eleverna under armarna så att de inte sjunker.”

Förhållanden på skolan har förändrats mycket under den tid skolan har funnits. Från början var det mest barn till svenska familjer som levde under sämre sociala förhållanden. Sedan under 50 och 60-talet kom det många finländare när Sverige behövde ett tillskott på

arbetskraft. Sedan var det mest Latinamerikaner under en tid, men de har nästan försvunnit helt nu. På senare år har det kommit fler och fler elever från olika delar av världen som Iran, Irak, Albanien, gamla Jugoslavien och Libanon. Som en av lärarna uttryckte det under intervjun:

”Vi kan se var i världen krigshärdarna är genom att se vilka elever vi har.”

På skolan har man på grund av en tidigare misskötsel dålig ekonomi, den beror på att skolan under flera år behöll sina små klasser och därför hade för många lärare som kostade för mycket. I och med det sparbeting som nu råder får lärarna ingen fortbildning och får undervisa med gamla läroböcker.

Lärarnas utbildning och anställningstid

Samtliga av lärarna har adekvat lärarutbildning för den nivå de undervisar. De har alla jobbat på en och samma skola under en lång och sammanhängande tid, mellan 14-33 år. Det som genomsyrar intervjuerna är att alla de intervjuade har blivit kvar på skolan under alla de år som stora förändringar har skett på skolan. Vi kan riktigt känna att förändringarna är något som svetsat samman dem i deras krävande arbete. Alla uttrycker en positiv inställning till sitt arbete, till sin undervisning, något som framkommer när de berättar historier från sin undervisning.

Hur det är att jobba som lärare på en mångkulturellskola

När vi frågade lärarna hur de är att jobba på en mångkulturellskola, möts vi av idel positiva uttryck: ”Intressant men krävande”, ”man möts ständigt av nya saker”, ”det är roligt” och ”varje dag nya överraskningar”. Det känns verkligen som de trivs med sitt arbete, som en kvinnlig lärare i intervju nr 6 uttrycker det:

”Jag har lagt ner hela min själ i den här skolan, vi är riktiga eldsjälar på den här skolan.”

Vilket känns realistiskt eftersom så många har blivit kvar på skolan under väldigt många år av sitt yrkesverksamma liv. Det enda som upplevs som negativt är att det är så få svenska elever på skolan, skolan består till 95 % av elever som kommer från andra kulturer än den svenska. Det är någonting som är negativt för både lärarna och eleverna, eftersom de inte får så mycket med sig från den svenska kulturen. Det som får representera svenskheten blir lärarna. Vilket gör att skolan blir en ö i Sverige med en egen kultur och att det därför blir svårare för eleverna att integreras i det svenska samhället.

Hur påverkas lärarrollen av det mångkulturella

När man sammanfattar hur lärarna uppfattar hur lärarrollen påverkas av det mångkulturella, så framkommer det tydligt hos alla att som lärare på en mångkulturellskola får man ett större engagemang, eftersom lärarna arbetar närmare både eleverna och deras familjer. Som lärare kan man både få agera som mamma och kurator, eftersom eleverna inte kan få hjälp av sina föräldrar i samma utsträckning som svenska elever.

En sak som försvårar arbetet är att både eleverna och deras föräldrar ofta har problem med det svenska språket. Efter bara 1,5 år i Sverige ska eleverna till exempel kunna tillgodogöra sig all undervisning på svenska, vilket innebär att det svårt att få alla elever godkända i alla ämnen, detta är ett av skolans mål. Kvinnlig lärare intervju 5:

”Oftast hinner de flesta med att bli godkända i svenska 2, men de har svårt att klara de övriga ämnena.”

Det måste göra att man som lärare känner en stor otillräcklighet, att man inte riktigt hinner med. Precis som att eleverna känner att de inte klarar av sitt arbete, så upplever lärarna att de inte når riktigt ända fram med sitt arbete. Det här måste skapa en otrolig frustration, att man aldrig når riktigt ända fram fast man gör så gott man kan och oftast lite till.

Ytterligare en sak som försvåras av ett otillräckligt språk är föräldrakontakten där det oftast behövs tolk för att kunna kommunicera. Manlig lärare intervju 2:

”Föräldrarna tänker oftast inte på samma sätt som vi och barnen finns någonstans mitt i mellan.”

Som vi kan se från ett exempel i intervju 3:

”En gång när jag föreläste om evolutionen och berättade att vi härstammade från aporna, reste sig en kille och gick hem. Senare samma dag ringde killens pappa och undrade vad vi i skolan lär ut för något.”

Här uppstår problem när skolans kultur och familjens kultur inte har samma världsuppfattning. Ett annat problem kan vara när man läser om Sveriges historia då är det viktigt att man kan hitta paralleller till elevernas egen historia. Kvinnlig lärare intervju 3:

”Jag försöker att förklara att Sverige inte alltid sett ut som det gör, att vi också upplevt krig och elände här. Man kan inte göra allt enligt läroboken. Ibland får man hitta hjul som rullar igång, men det är svårt att uppfinna hjulet gång på gång.”

Erfarenhetsbaserat lärande

När det gäller erfarenhetsbaserat lärande kan man se att det skiljer sig i uppfattning mellan låg- och mellanstadielärarna och högstadielärarna när det gäller att uppfatta vad erfarenhetsbaserat lärande är. De två lärarna på lågstadiet är väl insatta i begreppet och arbetar dagligen med det i sina klasser. Medan endast en av lärarna på högstadiet kände till begreppet, men som hon själv sa:

”Jag använder mig av mina elevers erfarenheter alldeles för lite.”

Om vi då går till de båda manliga högstadielärarna säger båda att de eleverna de har just nu inte har några bra erfarenheter att dela med sig av. I intervju 1 säger läraren:

”Jag tror att de jobbar mer så på låg- och mellan stadiet och att de är vanligare på andra skolor där det går fler svenska elever. Jag tror också att det var mycket mer vanligt förr.”

Och då får vi väl anta att det var när skolan hade fler svenska elever. Den andre manlige högstadieläraren, intervju 2, säger att:

”Vi använder oss inte av elevernas erfarenheter eftersom de inte är bra, många av eleverna har dåliga erfarenheter.”

Men när han fortsätter berättelsen kommer det fram att han i alla fall använder sig av elevernas ”dåliga erfarenheter” på ett konstruktivt sätt. Han berättar att de ritat bilder (serier) om felen som eleverna gör, de diskuterar även hur det kan drabba andra och gör rollspel. Bilden är ett bra arbetsredskap eftersom en bild säger tusen ord och man kan även plocka fram bilderna vid ett senare tillfälle och diskutera om det har skett några förändringar. Så den slutsats vi drar här är att det används även på högstadiet, men i mindre utsträckning och inte lika medvetet.

Hur ska man sammanföra kulturer

Tre av lärarna tycker att bara det att elever är av många vitt skilda kulturer och befinner sig under ett och samma tak innebär ett kulturmöte. Tre av de kvinnliga lärarna tycker att samtalet är en bra väg att gå, att eleverna får lära sig om varandras kulturer samtidigt som man känner sig trygg i sin egen.

En kvinnlig högstadielärare tog upp att även mellan invandrare finns det en rangordning, oftast får eleverna med sig en uppfattning från sina föräldrar som grundar sig på deras kultur. En av låg- och mellanstadielärarna sa att:

”Jag tycker att det är viktigt att ta reda på den andres värld.”

Och hon var den ende som hade ett konkret exempel. Hon tycker att det är viktigt att ta med barnen från förorten så att de skulle få se något annat. Hon använder sig också av den fiktiva världen, som hon beskriver så här:

”Genom böckerna kan man skaffa sig erfarenheter utan att utsättas för dem.”

Enligt lärarna finns det många bra saker att göra ifall man vill skapa positiva möten mellan olika kulturer. Läraren från intervju 1 säger att:

”Jag låter flickorna och pojkarna samarbeta, eftersom det inte är så vanligt i dessa länder.”

Den enda återkommande kulturella traditionen på skolan är lucia. Anledningen det är enligt lärarna, brist på initiativ från ledningen och att de är en liten skola med små resurser. De anger även att de har en hög arbetsbelastning och mindre ork att genomföra dylika saker. Men i samma stund berättar de entusiastiskt om tidigare arrangemang.

På skolan förekommer också uppvisningar där barnen och ungdomarna spelar sina egna instrument och dansar sina egna kulturers danser, man dansar till exempel kurdisk dans. Något som alltid går hem är att festa, man har till exempel knytkalas där alla tar med sig mat av sin kulturs specialiteter, så att alla kan få var sin smakbit. Det är oftast ett ypperligt tillfälle både för elever och föräldrar att lära känna den andres kultur och varandra.

Rasism och främlingsfientlighet

Alla lärare är överens om att arbetet mot rasism är något som måste genomsyra det dagliga arbetet. Lärarna ska vara tydliga förebilder för eleverna. Alla på skolan är som en stor familj, som en av lärarna i intervju 2 säger till sina elever:

”Jag älskar dig, men jag tycker inte alltid om vad du gör.”

Skolan spelar en stor roll i arbetet mot rasism, men det är svårt med segregationen i vårt samhälle. Lärare i intervju 4:

”När vi pratar om eleverna så pratar vi oftast om dem i grupp, men gruppen består av olika grupper med en inbördes syn på varandra. Vissa grupper har lägre status än andra.”

På den här skolan finns det en tendens att svenska barn inte vågar gå på skolan, speciellt svenska killar är en utsatt grupp, då har eleverna på skolan lättare att acceptera svenska tjejer. För att motverka rasism brukar en av lärarna på skolan ha ett projektarbete där eleverna får se en film om hur man särbehandlar blåögda och brunögda, man behandlade blåögda nervärderande. Hon säger i intervju 5:

”Eleverna på skolan upplever inte att det finns rasism, men när man börjar visa dem saker börjar de se att det finns något bakom.”

Viktiga kunskaper för framtidens medborgare

När lärarna som vi intervjuat tänker på framtidens medborgare tänker de på sina egna elever. De vill att eleverna ska få med sig ett gott självförtroende, en stark självkänsla, en inre trygghet, tillit, känna att de duger, bekräftelse och en social kompetens. Social kompetens anses av många som den viktigaste kunskapen. De tycker också att vi måste lära oss mer av varandra och lära oss att visa respekt och hänsyn mot varandra.

Den manliga läraren från högstadiet i intervju 1 tycker att det är viktigt att hänga med i den tekniska utvecklingen, men till saken hör det att på skolan finns det ingen riktig datasal, utan det finns endast på låg- och mellanstadiet. Den andre manliga högstadieläraren tycker att man ska tänka på att det är viktigt att satsa både på praktisk och på en teoretisk utbildning, eftersom att alla människor inte är lika funtade, många skulle må bättre av att komma ut och jobba praktiskt. Han säger:

”Dagens system skapar utanförskap. De som inte klarar av att gå vidare, de som kanske inte har ett fullständigt betyg, då är man pantad. På så vis utesluter man ett visst antal barn.”

Det diskuteras även om att det är viktigt att få kunskap som stärker ens självbild, så att man kan ta till sig nya kunskaper. Så att man vill söka ny kunskap. En annan viktig bit är den demokratiska grunden och det att invandrare oftast måste kunna perfekt svenska för att kunna få en chans på den svenska arbetsmarknaden.

Enkätanalys

Av de trettio enkäter som delades ut kom endast fem tillbaka ifyllda. Av detta går det naturligtvis inte att dra några generella antaganden om hur det ser ut i den mångkulturella skolvärlden. Men samtidigt som man får se det som svar från en liten del av lärarkåren så förstärker dessa svar de djupintervjuer vi gjorde. Genom att påvisa ett likt resultat när det gäller vad de vet om erfarenhetsbaserat lärande och hur mycket de använder sig av det i sitt yrkesutövande kan man ändå dra vissa slutsatser av materialet.

På fråga ett om vilket ämne/ämnena de undervisade i fick vi svar från två lärare som undervisade i alla ämnena bland de lägre åldrarna, en som undervisade i svenska som andraspråk, en i slöjd och en med kombinationen svenska, svenska som andraspråk, engelska och franska.

När det gällde kännedomen om vad erfarenhetsbaserat lärande är har en svarat att det är ett okänt begrepp, två har svarat att det för dem är när man tar hjälp av elevernas erfarenheter i undervisningen. De två sista har satt att det är en kombination av att ta hjälp av elevernas erfarenheter i undervisningen och att låta eleverna skaffa sig egna erfarenheter vid till exempel fältstudier.

Fördelarna som de lärare som svarade på enkäten såg med att ha elever från olika kulturer i klassrummet var att det bidrog till kunskapen i gruppen enligt tre av dem. En av dessa hade även kombinerat det med ett eget alternativ där denna tyckte att det ”ger fler dimensioner på kunskap”. De andra två har båda valt att svara med egna alternativ och deras svar var; ”en del ”krockar” men mycket stimulerande” och ”I bästa fall lär sig elever och lärare att se saker ur olika perspektiv i större utsträckning”.

På frågan om dem tyckte att de förändrats av att undervisa i en mångkulturell miljö så varierade svaren stort och många ville ha med flera av svarsalternativen men de höll sig till de färdigformulerande. Två har med att de lärt sig se på sig själva med andra ögon, tre har med att de lärt sig mycket om andra kulturer och alla har med att de ser likheter i det som är annorlunda.

Alla som svarat tycker att de använder sig av sina elevers erfarenheter i sin undervisning men graden på användande skiljer sig åt. Tre av dem säger att de använder sig av det i sin undervisning dagligen, en av dem tillägger också att ”det är viktigt att stärka invandrarelevens identitet” som ett eget alternativ. Två har svarat att de använder sig av det ibland om tillfälle ges, en av dessa har också lagt till som eget alternativ ”För lite”.

Innebörden av att växa upp i en mångkulturell miljö för deras elever tror de innebär att det ger dem en större förståelse för andra människor, enligt fyra av lärarna. Två tror även att det kan leda till konflikter och två tror att det gör det svårare för dem att ta åt sig det svenska språket. En av lärarna tillägger här som eget alternativ att ”tyvärr saknas tillräcklig repr. av elever från den sv. kulturen”.

Den sista öppna frågan där de fick dela med sig av tips de ville ge till andra lärare på hur man kan arbeta med mångkultur i skolan besvarades av två stycken. En ville ge några ord på vägen som lät såhär ”öppenhet, nyfikenhet, respekt – vi är alla människor!” och den andra lärarens tips lyder som följer:

Att ta kontakt med en klass i en mångkulturell skola och inleda ett längre samarbete så att eleverna får möjlighet att lära känna varandra genom att brevväxla och träffas flera gånger. Annars blir det bara ett flyktigt besök i en ”exotisk” och ibland negativ miljö. Vi måste arbeta intensivt på att få bort fördomarna som finns på båda sidor och arbeta för att få bort ”dom och vi”. Det är vår största uppgift just nu, det gäller ALLA lärare.

Att använda sig av elevernas egna erfarenheter visade sig vara något som alla ville göra även om de ibland inte såg möjligheterna till det som så stora och därför sa sig vilja utnyttja det bättre. De visste dock inte riktigt hur det skulle genomföras alltid om man läser ut de tveksamheter kring vad det är och hur ofta det används. Att en av lärarna inte ens känner till begreppet men ändå säger att han använder sig av det dagligen i sin undervisning kan ju tolkas på två sätt. Antingen så har denna lärare ingen genomtänkt pedagogisk tanke bakom hur man kan använda sig av sina elever och deras erfarenheter på ett sätt som gynnar deras utbildning. Kanske ses till och med samtalet oavsett hur det uppkommer och vad det handlar

om som ett utbytande av erfarenheter och delandet med klassen glöms bort. Detta är förvisso ett steg i utbildningen för den enskilde eleven men det ger inte någon bredare version av materialet som ligger till grund för lektionen för gruppen. Det andra alternativet är att det är så självklart att det sitter i ryggmärgen och inte har framkommit genom någon utbildning och därav står namnlöst för läraren.

Att flertalet av lärarna ser elever från olika kulturer som en bidragande kunskap till gruppen tyder på att de trivs i den miljön de jobbar i och ser fler möjligheter än svårigheter. Det stärker också deras svar om att de faktiskt gör eleverna till delaktiga i deras lektioner och tar fram och lyfter de olika sätt som det finns att se på saker i klassen.

Förändringen som skett för dem från och med det att de började arbeta i en mångkulturell skola har mycket att göra med skillnaderna mellan kulturerna. De framhåller först och främst att de fått inblick och större förståelse för andra gruppers kulturer. I och med den kunskap de insupit från sina elever har de också gjort jämförelser med den egna kulturen och sett de saker som gör oss lika i större utsträckning. De har fått ett öppnare synsätt på hur kulturer fungerar och sett att man kan fungera tillsammans ändå och övervinna de klyftor som finns eller kan uppstå genom att lyfta fram likheterna och lösa det genom en respekt för varandra och varandras åsikter. Vissa av dem vill också framlägga att de lärt sig se sig själva på ett djupare och nytt plan. Det har varit en ögonöppnare för dem. En ögonöppnare som de vill dela med sig av till sina elever.

De ser för sina elever en stor möjlighet i att växa upp i en mångkulturell miljö. De tror nästan alla att det leder till att dessa barn växer upp till mer förstående människor när det kommer till kontakten med sina medmänniskor. De har genom sin inblick i de olika kulturerna en förförståelse med sig redan från början om hur olika människor kan agera på grund av nedärvda eller inlärd kulturella skillnader. De vet också själva hur det är att bli utpekad som annorlunda för att man följer de koder som är accepterade i sin egna närmaste krets och som man levat med hela sitt liv och har därför kanske en högre acceptansgräns för vad som kan passera utan att bli sett som konstigt och annorlunda.

Samtidigt ser de också hur det kan leda till konflikter. För självklart finns det saker de ser som konstiga mellan varandras kulturer också. De kan krocka mellan deras religioner eller deras sätt att agera under vissa tillfällen i samhällslivet. Det kan också leda till konflikter för dem när det gäller att ta sig in i det svenska samhället. De accepteras inte av alla precis som de inte heller accepterar alla våra regler och seder. Dem måste dock lära sig att leva med de regler som är uppsatta och nedskrivna i Sveriges Rikes Lag även om dem går emot vad de är vana vid från sin kultur. Här kan då uppstå problem som till exempel det exempel som en av lärarna gav i intervjun med henne när hon ska undervisa om jordens uppkomst enligt Darwins lära medan det strider mot de Islamska traditionernas idéer.

Vad som också kom upp som något som kan få en negativ inverkan på eleverna är bristen på det svenska språket. Även fast de talar svenska i skolan räcker det inte alltid till för att utveckla språket så väl att det flyter bra hos alla elever. Vissa av lärarna har sett detta som något som kan bero på deras uppväxt i den miljö där det förekommer många människor som talar elevernas hemspråk och därför gör att de inte i samma utsträckning behöver lära sig svenska språket vare sig lika bra eller lika fort. Problemen som ett ofullständigt språk dock kan leda till senare oroar lärarna och en av de lärarna vi intervjuade sa att hon gärna skulle se fler representanter från den svenska kulturen i skolan för att väga upp.

Även om vi inte fick så många tips på hur man kan arbeta med mångkultur i skolan så genomsyrar ändå de svar vi fick ledorden, respekt, nyfikenhet och öppenhet. Grunden ligger i att se alla som människor och inte vara så snabb med att sätta stämplat med olika tillhörigheter på varandra. Vi måste också öppna våra sinnen för varandra och släppa in varandra i allas våra kulturer och se det positiva i att dela kunskaper och lärdomar med varandra. De tycker också att det är allas vår plikt och framför allt alla lärares plikt att aktivt jobba med att få bort alla fördomar som finns. Vi ska aktivt se till att få bort dem från ”vi och dom”, så att vi alla står kvar som ett enat, vi människor.

Diskussion och slutsatser

Skolbakgrund

En skola som ligger i ett extra utsatt område vad det gäller möten mellan kulturer och de krockar detta kan medföra har både fördelar och nackdelar med detta. Att vara någon med en annan kulturell bakgrund i ett område där man inte är ensam i situationen kan både stärka en och skapa ett stort utanförskap. Eftersom det område där vi gjort vår fallstudie alltid varit ett ställe där folk som har fått kämpa lite extra i vardagen för att platsa in i resten av samhället har bott, har det gett dem stor erfarenhet av att kämpa underifrån. Fast sättet att kämpa på och orsaken till varför de har behövt kämpa har varierat beroende på de bakgrunder de boende har haft, så har ändå alltid glöden att ta sin plats bland alla andra alltid funnits där. Att det började med svenskar med arbetarbakgrund, tog vägen genom ett stort antal finska invandrare hämtade från Finland för att stärka vår arbetsmarknad och sen gick vidare till att innefatta invandrare från ett större antal länder drabbade av krig, fattigdom, politiskt förtryck eller överbefolkning (Giddens, 2003, s.240-241 & Fürth, 1993, s.19), gör att de upplevt många kulturer i området genom åren. Att sedan Sverige numera består till en femtedel av folk med invandrarbakgrund (SCB, 1960-2005) borde ha gjort det omöjligt för någon att inte komma i kontakt med en kultur utanför sin egen.

De människor som växer upp här, formas i den mycket speciella miljö som råder. De skapar under mycket speciella former sin egen kultur och egna värderingar. Här räknas även in de artefakter som kulturen tillhandahåller (Säljö 2000, s29). Enligt Säljö är vårt sätt att tänka, kommunicera och uppfatta omvärlden formade av våra sociala och kulturella erfarenheter (Säljö 2000, s.35). En viktig sak för inhämtandet av kunskaper är språket (Säljö 2000, s.35) och i en förort där det i regel pratas många olika språk kan det bli problem i skolan. Oftast tar inläringen av det svenska språket en stor del av tiden, så eleverna har svårt att tillgodogöra sig undervisningen i andra ämnen, tills de lärt sig behärska svenskan.

Skolan som vi gjort vår fallstudie på har minskat i storlek med åren och har på samma sätt också minskat i andelen svenska elever som tidigare beskrivits. Detta har gjort att de elever som går på skolan inte har den representation av den svenska kulturen som kanske kunde önskas eftersom den fortfarande är den norm som samhället följer. Det kan då vara svårt att förstå hur man ska bete sig i vissa situationer som kan uppstå och varför man bör bete sig på detta sätt. Dessa barn lever ofta i två kulturer eller fler som det Pedagogiska Magasinet (3/2003, s.45) beskriver. De kulturella seder som tar sig uttryck i vår skolvärld kan vara helt oförstående för andra kulturer. Som till exempel seden att fira Lucia den trettonde december varje år. Detta är ett självklart inslag på nästan alla skolor i Sverige men hur många vet egentligen om varför vi firar det och hur seden hittade till Sverige. Det ses mest som en rolig grej som känns tillräckligt oskyldig att genomföra för att inte göra några medlemmar från andra kulturer upprörda. Att den skola vi gjorde vår fallstudie på också hade denna sed och att

det fortfarande var en kamp mellan flickorna för att bli Lucia, tyder på att skolan har stort inflytande på sina elever när de kommer till att respektera och utöva olika kulturers seder. Att sedan inte erfarenheterna kring Lucia stämmer överens med elevernas förståelse och det inte arbetas vidare med det är en förlust för skolans trovärdighet när det kommer till att följa vad som står i läroplanerna angående att leva i en mångkulturell miljö och ha insikt i våra kulturarv som beskrevs tidigare (Güettler, 1993, s.172).

Även om skolan i områden som är mångkulturella många gånger tvingas ha en öppnare syn och gå utanför de krav på att ha insikt i det svenska och det västerländska kulturarvet och i stället utvidga det till hela världens kulturarv, slarvas det. Det fanns inga klara återkommande pedagogiska moment som behandlade andra kulturer än den svenska. Det som de plockat upp från andras kulturer var den muslimska julen som kallas Idul Fitri. Vid denna tidpunkt ger de eleverna ledigt, som en av lärarna förklarar, eftersom det ändå under denna tid var så stort bortfall vid lektionerna. Man kan då undra om detta verkligen är något de kan vara stolta över eftersom de inte gjorde det av respekt för deras högtid utan helt enkelt för att det inte blev några lektioner att tala om ändå. Så precis som Lorentz och Bergstedt (2006) påpekade om avsaknaden av interkulturell undervisning på mångkulturella skolor, så bedrivs det inte heller på den här skolan någon medveten interkulturell undervisning.

Lärarnas utbildning och anställningstid

Det här är en skola som många av de intervjuade lärarna hamnat på av en slump. Men sedan är det något som gör att de blir kvar trots ett tungt arbete med stora förändringar över tiden. Vi tror att deras arbete med att föra skolan vidare genom många prövningar har svetsat dem samman. Det visar de alla genom att låta oss ta del av deras historier från skolans värld där de visar ett genuint intresse för sitt arbete. Enligt Andersson, K. (2001) att vara lärare på en mångkulturellskola ställer stora krav på läraren, men det ger också saker tillbaka. Dessa möten med eleverna har stor betydelse och berör lärarna starkt (Andersson, 2001, s.6). Som en av lärarna uttrycker sig: Man lär känna dem i 6:an och följer dem ända upp till 9:an, det som gör att man blir kvar är relationen till eleverna. På en mångkulturellskola är det mycket lättare att nå eleverna, man får lättare en nära relation till eleverna. Fast trots att lärarna tycker att det är berikande så använder de sig inte av deras kultur i undervisningen. Enligt skolkommitténs rapport så skapar dessa möten berikande kulturkrockar och även lärarna lär sig av elevernas kulturer (skolkommittén 1996 s.41-50).

De flesta av lärarna på den här skolan har varit där under mer eller mindre större delen av sitt yrkesverksamma liv, åtminstone om vi ser till de intervjuade som varit där mellan 14-36år. De har hunnit skaffa sig mycket erfarenhet om hur det är att jobba på en mångkulturell skola och gör säkert ett mycket bra arbete med detta. Men det är inte alltid som gammal beprövad erfarenhet är det bästa, ibland kan det behövas att det kommer nya friska krafter utifrån. Krafter som kan få lärarna att se saker ur ett annat perspektiv, de kan behöva lite ny input där de går i sina gamla invanda fotspår. Men det är inget som får ske över en natt, utan förändringen måste komma så sakteliga så att skolans personal hinner med att införlivas med den. Annars kommer ytterligare börda att läggas till deras redan tunga arbetsbelastning.

Hur det är att jobba som lärare på en mångkulturell skola

Enligt Säljö så äger den primära socialisationen rum i familjen och eftersom de flesta eleverna på den här skolan har föräldrar som oftast växt upp i en annan nation och under andra förhållande än de svenska. Det gör att de får sina föräldrars värderingar och ett annat sätt att förhålla sig till skolan än vad vi är vana vid (Säljö 2000 s.40). Som Claesson säger, ”det är

genom att vara i ett sammanhang, vara i en kontext, som lärande äger rum” (Claesson, 2002, s.29). De vill säga när vi tänker, talar och handlar och så vidare, sker en process som integrerar dessa vid varandra så att en helhet bildas (Claesson, 2002, s.30). Och här kan vi hålla med lärarna, att bara det att dessa elever befinner sig under ett och samma tak gör att kulturmöten uppstår och att de lär sig av varandra. Det innebär att eleverna oftast står med benen i två kulturer, i sina föräldrars och skolans, vilket gör att det lätt uppstår konflikter. Och eftersom den här skolan fortfarande har kvar en traditionell undervisning så får inte eleverna ta del av det nya.

Det är viktigt att man som lärare har vetskap om den andres religion, eftersom det oftast är den som styr deras seder och moraliska värderingar. Det är också av största vikt att man närmar sig religionen med respekt för den andres uppfattningar, annars kan det uppstå konflikter som vi kan se i exemplet från evolutionen. I och med att deras uppfattningar vad människan härstammar ifrån utgår från religionen tog de det som en förolämpning när läraren talade om att vi enligt Darwins utvecklingslära härstammar från aporna. (Fredriksson och Wahlström, 1997, s.82 & 100 & 105) Samma sak är det med våra svenska läroböcker som för det mesta anknyter till Sverige, då blir det inte lätt för andra kulturer att relatera till dem (Skolkommittén 1996 s.46).

På skolan idag, enligt de intervjuade, så förs en traditionell undervisning, de vill säga det hänger på läraren att hålla i och driva undervisningen framåt. Om vi då jämför med vad lärarna i skolverkets rapport sa så upplever de att de får allt svårare för att få den traditionella undervisningen att fungera, Detta eftersom att eleverna upplever brist på helhetsperspektiv (Skolkommittén 1996 s.46). Nu tror vi inte att det är någon större skillnad på skolan i vår fallstudie eller för skolorna i rapporten, eftersom det framkommer i stort sett samma problem och svårigheter. Det som lärarna framhåller i våra intervjuer är elevernas svårigheter med svenska språket och att de därför har svårt att hänga med i undervisningen. Det satsas mycket tid på att få eleverna att lära sig svenska, eftersom de anser att de måste ha med sig språket för att kunna ha en chans att gå vidare och få ett jobb i framtiden. Det som gör det svårare för eleverna är att på skolan går endast 5 % svenska elever, så det finns inte så många tillfällen att prata svenska annat än på lektionerna. På raster och på fritiden kan vi tänka oss att de pratar en sorts blandning av allt, så kallad Rinkebysvenska, eftersom de bor i en segregerad förort. Här kan vi åter igen se hur miljön gör det svårare för dem att lära sig svenska språket, eftersom de inte träffar svenskar och får praktisera svenska. De träffar istället ungdomar ifrån andra kulturer och lär sig lite av deras språk (Säljö 2000, s.35). Det försvårar för dem att integreras i det svenska samhället.

På vår skola så utgår man endast från det svenska språket i undervisningen, istället för att låta dem använda sitt eget och svenska i undervisningen (Skolkommittén, 1996, s.36). Om vi då jämför dem med Krockbäcksskolan i Malmö som nått goda resultat genom en studieverkstad där eleverna får hjälp med en del av skolans ämnen på sitt eget språk, och därmed har förbättrat båda språken, samt ämneskunskaperna. Det har även gett andra effekter som att eleverna har fått ett ökat självförtroende, de tycker att det är roligare med skolarbetet, man får ett större lugn och en ökad koncentrationsförmåga hos eleverna och de har även vågat börja ställa frågor på de vanliga lektionerna. Och nu när det finns vuxna på skolan som talar föräldrarnas modersmål, vågar de ta steget och söka sig dit. ”Både elever och föräldrar blir trygga när skolan erkänner deras kultur” (Pedagogiska Magasinet, 3/2003, s.31).

Det känns som om eleverna från den här skolan både skulle behöva få med sig mer av sina klasskamraters kulturer för att få en fördjupad förståelse för varandras kulturer och att få fler

chanser att integreras i det svenska samhället. Nu är det här något som man inte enbart kan belasta vår skola för att ha gjort för lite, utan även svenskt homogena skolor borde vara delaktiga i det här arbetet. Och inte minst det Svenska samhället borde bli mer delaktigt när det gäller frågor och problem runt det här. Eftersom att ha invandrabarn i klassen ökar variationen och toleransen för det som är annorlunda” (Skolkommittén 1996 s.46). Det är något som är eftersträvansvärt i det svenska samhället eftersom vi idag har en stor kulturell mångfald som vi måste lära oss att leva med. Därför är målet med skolan inte att barn från andra kulturer ska assimileras med den svenska kulturen, utan att de ska berika den och lära sig av varandras kulturer så att vi tillsammans kommer att skapa något nytt (Skolkommittén 1996 s.10-11).

Hur påverkas lärarrollen av det mångkulturella

I vår fallstudie har vi förstått att det satsas mer resurser på att man kan prata och förstå svenska, än att man använder sig av elevernas erfarenheter och deras kulturer för att försöka öka förståelsen dem i mellan. Det ser vi som en brist eftersom den sociala kompetensen är något som alla lärare tar upp när vi frågar vad de vill att deras elever ska få med sig in i framtiden. Och var ska de få den om inte i skolan? (Von Brömssen 2003 s.299 & 305). Enligt skolkommitténs rapport är det inte meningen att barn från andra kulturer ska assimileras in i det svenska samhället, utan målet är att de ska berika den och lära sig av varandras kulturer, så att vi tillsammans kan lära något nytt (skolkommittén 1996 s.10-11). Som Andersson, K. skriver om den mångkulturella identiteten, det är något som är eftersträvansvärt eftersom ”det skapar en trygg och fri människa” (Andersson, 2001, s.11).

Lahenperä skriver i sin avhandling att 70 % av lärarna uppfattar att det finns någon aspekt i invandrarnas bakgrund eller etnicitet som betraktas negativt för skolarbetet, det tror vi beror på att de inte tagit del av deras kultur och lärt sig deras värderingar och därför betraktar deras sätt att se på saken som främmande. På vår skola känns det som de har tagit del av de andras kulturer men ändå inte har tagit steget fullt ut till att gå över till en interkulturell undervisning eftersom de fortfarande föredrar en traditionellt undervisningen (Lahdenperä. 2003, s.132 & 75-76).

Erfarenhetsbaserat lärande

Att lärande ska utgå från elevernas förförståelse och erfarenheter rådde det ju delad mening om. Den forskning vi hittade (Hesslefors Arktoft, 1996, s.5, & Rapp, 2006, s.10) stödde denna sorts inläring, men annan undersökning visade också på att det är ett mer vanligt förekommande fenomen i de lägre åldrarna (Claesson, 2002, s.43). Hesslefors Arktoft (1996, s.5) fann även i sin undersökning att lärare på lågstadiet hade bättre kunskap om erfarenhetsanknytning och trodde detta kunde härledas tillbaka till den progressiva utbildningsfilosofin som har sitt ursprung ur Deweys filosofier om ”Learning by doing” (Claesson, 2002, s.19,31). Detta överensstämde med de intervjuer vi gjorde där de lärare som undervisade i de lägre åldrarna sa att de använde sig av det så mycket som möjligt och dagligen. De kvinnliga lärarna på högstadiet sa båda att de använder sig av det en del men att det mest är i form av studiebesök, men även genom samtal med eleverna. Den ena av dem skulle dock vilja använda sig av det mer och såg själv att hon tog för lite hjälp av sina elever. Sen kommer skillnaden, nämligen de manliga lärarna på högstadiet. De sa båda att det inte gick att använda sig av sina elevers tidigare erfarenheter och den ena av dem påpekade nästan lite nedlåtande att det är sådant de håller på med där på andra sidan på låg och mellan. Han tyckte bara att det var där man kunde jobba på det sättet och att lärarna där också var bättre på det.

Det är i alla fall mer accepterat att leka sig fram till kunskap i de yngre åren. Ett sätt som visat sig väldigt effektivt eftersom det stimulerar flera delar av hjärnan samtidigt. Påvisat av Pavlov och hans hundar redan för länge sedan. Positiv stimuli leder till en ökad glädje inför det som står framför en. För inte kan det väl vara så illa som de manliga lärarna försöker säga att det inte längre finns någon vettig förförståelse eller erfarenheter som går att använda när eleverna når högstadiet. Det skulle ju vara väldigt konstigt om allt de lärt sig hittills helt bara skulle försvinna eller bli omodernt och utan värde. Nej det handlar nog mer om lathet eller rädsla från lärarnas sida. Det är enklare att köra den invanda katederlektionen eftersom man då har större inblick i hur lektionen kommer att ta form. Det är inte lika stor risk att man utsätts för obekväma frågor man inte kan svara på eller situationer man inte kan hantera. Eftersom man som lärare tros kunna allt kan det säkert vara en rädsla för vissa lärare att helt plötsligt behöva stå där och erkänna att man inte kan svara på det. Då kan man istället känna sig säker på det material man lagt upp för lektionen och använt sig av ett flertal gånger förut.

Erfarenhetsbaserat lärande upplevs än dock som något positivt av de flesta förekommande i vårt examensarbete och bör därför vara något eftersträväsvärt. Så väl hos det lilla barnet som hos den vuxna människan kan vi få nya kunskaper genom deras erfarenheter. I det Pedagogisk Magasinet (3/2005, s.14) kunde vi läsa att det är lärare i grundskolans uppgift att göra världen begriplig för sina elever och att detta inte kunde genomföras på något annat sätt än att elevernas erfarenheter uppmärksammas, utvecklas och bearbetas. Vi kan alla dela med oss av det vi upplevt och lära oss något av det, där av uttrycket ”lär av andras misstag”. Precis som Wener (1994, s.227,230) påpekade ska vi ge våra elever möjligheten att använda sina verktyg och sin förståelse för att utveckla tankemönster och handlingsberedskap för nya sammanhang.

Att jobba med interkulturell undervisning kan vara både spännande och utmanande. Det finns inga klara och färdiga lösningar på de situationer som kan uppstå utan man får skapa det bästa ur de situationer som uppstår och ibland får man även trolla med händerna bakbundna. Men trots att det inte finns några heltäckande och snabba lösningar eller enkla knep så finns det metoder som förhoppningsvis leder i rätt riktning. Man måste hela tiden ta grunden i elevernas erfarenheter eftersom de utgör grunden för hela arbetet som Westerberg (1994, s.214) säger. Erfarenheter är något man får i samspel med omgivningen, och när man tillför nya erfarenheter till de man redan har uppstår ny kunskap (Rapp, 2006, s.9). Det är sedan lärarens jobb att utmana eleverna till att skapa nya erfarenheter och hitta den punkt där dessa kan knytas ihop med ämnet (Rapp, 2006, s.14). Detta betyder att det inte räcker med att vi plockar fram det som eleverna redan vet utan vi måste också sätta dem i situationer där de kan erfar nya saker. Det kan ju ske på många olika sätt, och både inom skolans värld och i samhället. Det viktiga är kanske inte vart det sker utan att det sker. Enligt den fenomenografiska inriktningen är det när läraren jämför och diskuterar de olika förståelserna, när man kan se likheter och skillnader, som lärande kommer till stånd (Claesson, 2002, s.36).

Sammanföra kulturer

Att mötas och leva tillsammans i ett samhälle kan skapa alla möjliga sorters problem, precis som det också leder till många glädjeämnen eller som Schierup och Ålund (1993, s.106) säger, det är både problemet och lösningen på det. Men de gånger det inte fungerar kan det orsaka stora rubbningar i den värdegrund vi bär med oss. Det verkar då vara lätt att hitta felet hos den andre som Schierup och Ålund (1993, s.106-107) beskrev. Bär denna då med sig andra värderingar som man kan koppla till en annan kulturell bakgrund är detta i första hand den orsak man beskyller för att vara roten till problemet. Men för att motverka dessa sammandrabbningar ligger en respekt och förståelse för varandra som bara kan infinna sig genom kunskap om och tillträde till varandras kulturer.

På den skola vi gjorde vår fallstudie verkade det råda en tanke om att de inte behövde arbeta med att sammanföra kulturer. De verkade istället ha en syn som sa att det var något som löste sig självt i och med att dessa elever klämdes ihop under ett och samma tak åtta timmar om dagen, fem dagar i veckan. Att det handlar om att inte tiden finns eller att det faktiskt inte uppstått några större problem mellan olika kulturer på skolan som de säger är egentligen inte det viktiga. Utan det som spelar roll är att man visar att man bryr sig och vill att alla dessa kulturer ska på ett naturligt sätt samverka på ens skola. Trots att dessa elever har en stor fördel till att ta del av och också delta på ett annat sätt i andra kulturer, så kommer inte det naturligt för alla och då bör skolan finnas där för att hjälpa till att skapa banden. Fast enligt Andersson, K. ska lärandet ses som ett skapande och lärarens ska vara en kulturbärare och det är han/hon som ska integrera kulturen i undervisningen (Andersson, K. 2001 s.8). Det är också av vikt att man ser till både möjligheter och problem och använder dem i sin undervisning (skolkommittén 1997 s.16) Här kan vi då se till den av högstadielärarna som först säger att han inte kan använda sig av elevernas erfarenheter för att de är dåliga, fast han ändå gör det genom att han utnyttjar deras problem och ritar serier om dem. Vilket tydliggör felet som de tidigare begått för dem och förhoppningsvis får dem att tänka annorlunda. Här kan man se att det inte bara är goda erfarenheter som kan bli till en resurs i undervisningen (Fredriksson och Wahlström 1997 s.113).

För att få folk att vilja samsas över kulturgränserna måste vi också få bort den stämpeln som vi satt på mångkulturalismen och som en av författarna refererade till som något som ”drabbat” oss (Bel Habib, 1993, s.114). Vi måste arbeta med att få fram de fördelar som det för med och visa upp det för omvärlden. Skolan har här en stor förpliktelse och också en stor möjlighet till att se till att detta händer. Den kan skapa en nyfikenhet på andra hos sina elever som de tar med sig upp i vuxen ålder och i sin tur sedan för vidare till sina egna barn. Eftersom verkliga livet är världens bästa skola så borde ju dessa mångkulturella skolor ha ett försprång där de ser mållinjen innan de andra ens får starta, vad det gäller att lära ut om andra kulturer och sammanföra dem. De har representanter från väldigt många av de kulturer man kan stöta på som kan tala om med egna ord vad deras kulturer för med sig och innebär för dem. Westerberg (1994, s.214) säger ju dessutom att nyckeln till interkulturell undervisning är att minnas och verbalisera sina egna erfarenheter, och det är ju precis vad dessa skolor har en osinnlig källa till. De kan helt enkelt dela med sig av sina erfarenheter till varandra och på så sätt lära av en förstahandskälla. Erfarenhetsbaserat lärande i dess rätta bemärkelse där kulturer sammanförs genom utbyte av information.

Hur kan man då sammanföra kulturer? Ja det finns väl ungefär lika många sätt som det finns människor på denna jord. Men det måste till en kommunikation mellan människor. Andersson föreslår samtalet som väg och hänvisar till att ”Värdegrunden betyder att våga tala, att våga lyssna och att våga vara sig själv” (Andersson, B. 2001, s.185). Hade det varit så att alla kände sig trygga i detta så hade det varit en alldeles utmärkt lösning men nu finns det många problem med samtalet som form. Att alla inte kan kommunicera med varandra på grund av språkskillnader tillhör bara en liten del. För tyvärr kommer inte samtalet naturligt för alla. Det finns de som inte vågar ta utrymme språkligt och de som inte får. Detta går till en viss del att öva bort med våra framtida elever men inte hos alla eftersom de får med sig andra övertygelser hemifrån. Vi måste då försöka hitta andra sätt att nå dessa människor, kanske i form av konst eller andra arrangemang som kan tilltala. På den skolan där vi gjort fallstudien låter man eleverna uppträda med sina egna kulturers sånger och danser. Man har också knytkalas där alla får ta med sina kulturers specialiteter, så att alla kan få en smakbit. Enligt Fredriksson och Wahlström är det ett bra sätt att närma sig andra kulturer. Att först ta det lite

mer lättsamma och sen gå över på djupare diskussioner av mer alvarlig karaktär (Fredriksson och Wahlström, 1997, s.113-114) Tyvärr så verkar det inte som om vår skola har kommit dit än, precis som Von Brömssen skriver att eleverna artikulerar en reflexiv vetenskap om kulturell och religiös mångfald, men att det krävs ett avancerat översättningsarbete för att överbygga skillnader och konstruktioner av olikhet. Det är inte alltid detta sker (Von Brömssen, 2003, s.299). Möjligheterna är oändliga och ännu rätt utforskade. Men vad man vet är att både elever och föräldrar får ett tryggare förhållningssätt till skolan när deras kultur blir erkänd där (Pedagogiska Magasinet, 3/2003, s.31).

Rasism och främlingsfientlighet

De lärare vi intervjuade ville väldigt starkt framhålla att de på sin skola inte upplevde mycket av detta, och när det uppstod var de snabba med att visa att det inte var acceptabelt. De ville också påpeka att det oftare var de svenska barnen som drabbades om det var någon. Eftersom de var i minoritet på den här skolan var det lätt att göra dem till offer. Att svenskar också kunde bli bemötta med rasism var viktigt för dem att få fram. Det kunde handla om utsluppna ord som egentligen inte var menade för att såra men som i grunden har en negativ bemärkelse som ungdomarna idag inte längre ser. Att de kallar varandra för hårda ord i alla dess former är mer av en vardag för dem idag än ett undantag. Många ord har tappat udden för dem. Ord som ”svenne”, ”blatte” och till och med ännu hårdare ord som ”hora” tillhör deras vardag. Saker som man förr aldrig skulle kunna säga ute bland folk är idag allmänt accepterade bland denna nya generation som växer upp. Det betyder inte att det är rätt att använda dem och att vi inte ska bry oss om att säga till när vi hör dem. Tvärtom bör vi istället ta tag i det extra hårt och ge tillbaka orden sin aktning genom att lära ungdomarna vad det är de egentligen går runt och kallar varandra. För precis som de vill bli bemötta med respekt oavsett ålder och kulturtillhörighet, så måste de också inse att det är de själva som sätter gränsen för vad som ska accepteras och hur världen ska bemöta varandra i språklig form senare.

Att rasism och främlingsfientlighet ofta har sitt ursprung i okunskap och oförmåga att förstå och leva sig in i andras liv (Andersson, B. 2001, s.180) är väl inte allt för svårt att lista ut. Människor har alltid varit rädda för det vi inte känt oss bekanta med. Men på något sätt har vi alltid lyckats ta oss förbi detta hinder och till slut gjort så att det kunnat användas till vår fördel istället. Ta elden som exempel, i början var våra förfäder extremt rädda för den eftersom den förstörde deras föda och tog liv. Men sen kom man fram till att man kunde tämja den och använda den till att skydda sig själva och sina avkommer både från de djur som stod över dem på stegen och ville se dem som föda, och från kylan som smög sig på under natten och tog många av de minstas liv. Nu gäller det bara att göra så att alla hittar nytta med mångkulturen och gör den till något de har fördel av istället. När man fått alla att se nytta av att leva i ett mångkulturellt samhälle kommer det inte längre att finnas någon rasism och främlingsfientlighet. Frågan är bara hur långt vi är ifrån denna punkt just nu. Men förhoppningarna är ljusa och ljusnar allt mer i och med den allt mer öppnare värld vi lever i. Världen krymper för varje dag och kommer oss närmare och nationsgränser suddas ut allt mer. En dag kommer vi alla leva tillsammans som människor och inte som européer, afrikaner, amerikaner eller svenskar, brasilianare och somalier.

Det ligger alltså i skolans intresse och plikt att sträva mot ett öppnare klimat på skolan mellan alla elever och lärare och på så sätt bekämpa de kulturrasistiska föreställningar (Schierup & Ålund, 1993, s. 102) som finns i samhället idag. Det är alltså upp till alla framtida och nuvarande lärare att ta bort synsättet att andra kulturer i grunden är annorlunda och artfrämmande samt stör den sociala och moraliska ordningen. Vi måste också kunna se våra elevers värld ur båda synvinklarna, den är inte bara god eller ond (Johansson, 2001, s.32-33)

och skolans möjlighet att arbeta aktivt med olika etiska dilemman, kritiskt tänkande, konflikthantering och ren kunskap (Andersson, B. 2001, s.182) ger den ett försprång in i elevernas världar och kan därför vara med och förändra.

Viktiga kunskaper för framtidens medborgare

Det som på senare år framförallt har påverkat utvecklingen enligt Giddens är informations- och kommunikationsteknologin (Giddens, 2003, s.58-59). På den här förortsskolan överlåter man åt eleverna att de själva ska lära sig den biten. Vi tror att så är fallet många gånger för den som har intresse, men vad händer dem som saknar datorer i hemmet? Framförallt vem lär dem att vara källkritiska, att använda datorn på ett konstruktivt sätt, så att de inte bara sitter och spelar spel eller surfar. Här tror vi att skolan har en viktig uppgift att fylla, eftersom det i många jobb redan idag krävs en viss datorvana.

Att de slagord vi fick med oss från enkätsvaren, ”öppenhet, nyfikenhet, respekt”, alltid kommer att vara viktiga för att skapa ett trivsamt klimat människor emellan är viktigt för alla att förstå. I intervjuerna framkom det en massa olika förslag på vad som skulle kunna förbättras och vad som elever behöver ha mer av eller få med sig ut i verkligheten. Men någonstans handlar det nog mer om de mentala kunskaper som vi kan tillägna dem och inte de materiella eller fysiska kunskaper de får med sig som kommer att göra en skillnad i det stora samhällsklimatet. Visst måste vi se till så att alla yrkesgrupper täcks in och att de kunskaper som anses viktiga lärs ut, men någonstans finns nog ändå räddningen i att skapa ett intresse och en glädje inför kommande studier, yrkesliv och liv som medborgare i ett samhälle. Eller som det uttrycks i Lpo 94 ”Undervisningen skall anpassa till varje elevs förutsättningar och behov, den ska med utgångspunkt i elevens bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling” (Lpo 94, s.6).

Att lära eleverna att det finns ett värde i deras erfarenheter och att de kan lära genom andras är ett vinnande koncept i längden. Den variation av uppfattningar som finns i klassen ger en möjlighet till större förståelse (Claesson, 2002, s.38-39). Att inte bara se sig själv som en person utan en människa med kunskaper och erfarenheter som kan göra skillnad. Precis det är viktigt för dem att få med den kunskapen som innefattar andra kulturer. Att stilla alla frågor kring, vad, hur och varför rörande alla kulturer för att börja bygga på det där nya samhället där vi alla accepterar varandra är något varje elev bör få med sig ut från skolan så väl idag som imorgon.

Om man ska gå på Carlgren och Martons (2000, s.23) linje om att skolan ska gå från att handla om hur lärare gör till vad elever erfar, så kommer erfarenhetsbaserat lärande ta en allt större del i skolan i framtiden. Att elever också redan i förskolan möter fler kulturer nu och får uppleva en större variation än deras föräldrar enligt Carlgren och Marton (2000, s.23-25) ger dem en större chans att uppleva världen med nya ögon. De får redan härifrån med sig ett rikare kulturutbud som gör att de kommer känna sig som världsmedborgare istället för felplacerade utbölningar i ett trångsynt samhälle.

Fortsatt forskning

Betyder det vi sett i intervjuerna att det finns ett mer naturligt förhållningssätt för kvinnor att arbeta på detta sätt? Är det typiskt kvinnligt att se till alla andra och tycka att allas rätt att dela med sig och tala i klassrummet är viktigt? Kanske är det så att män lättare tar på sig en auktoritär roll och styr ensamt i klassrummet medan kvinnorna delar med sig av utrymmet. Eller att män ser sig som de ensamma ledarna med den sanna kunskapen som ska förmedlas medan kvinnor hittar kunskap i samarbete med andra. Eller är det så att de som läst

utbildningen till låg- och mellanstadielärare fått med sig mer av erfarenhetsbaserat lärare? För det är väl inte så att eleverna på högstadiet inte har något att lära av varandra? Detta skulle vara intressanta ämnen för fortsatt forskning inom området.

Referenser

Litteratur

- Andersson, Bo. (2001). *Värdegrunden i "poesi" och "vardag" : inblickar i poesins värld, i styrandes domän och i tidningars spegel*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Bel Habib, Hedi. (1993). Mångfald bortom nationalstaten. Margareta Ornbrant (Red.). *I samma hus*. (s. 113- 128). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Claesson, Silwa. (2002). *Spår av teorier i praktiken, några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.
- Davidson, Bo & Patel, Runa (2003). *Forskningsmetodikens grunder, Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Fredriksson, U. & Wahlström, P. (1997). *Skola för mångfald eller enfald : om interkulturell undervisning*. Stockholm : Legus.
- Fürth, Thomas. (1993). Finns Sverige i en mångkulturell framtid?. Margareta Ornbrant (Red.), *I samma hus*. (s. 17-30). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Giddens, Anthony. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Güettler, Kalle. (1993). Skolan i ett mångkulturellt 90-tal. Margareta Ornbrant (Red.). *I samma hus*. (s. 171-188). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Hesslefors Arktoft, Elisabeth. (1996). *I ord och handling*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Lahdenperä, Pirjo. (1997). *Invandrarbakgrund eller Skolsvårigheter?*. Stockholm: HLS Förlag.
- Lorentz, Hans. & Bergstedt, Bosse. (red.) (2006). *Interkulturella perspektiv, pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet (2001) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Västerås: Skolverket och CE Fritzes AB
- Marton, Ference. & Booth, Shirley. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Norman, Karin. (1996). *Kulturella föreställningar om barn*. Köping: Typ och Grafik.
- Schierup, Carl-Ulrik. & Ålund, Aleksandra. (1993). Kulturpluralismens paradoxer. Margareta Ornbrant (Red.). *I samma hus*. (s. 93- 112). Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Skolkommittén. (1996). *Krock eller möte : om den mångkulturella skolan*. Stockholm : Fritze.

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Von Brömssen, Kerstin. (2003). *Tolkningar, förhandlingar och tystnader elevers tal om religion i det mångkulturella och postkoloniala rummet handling*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Wener, Inga-Lill. (1994). Kulturmötet. Inga-lill Wener (Red.). *Uppväxt i andra länder: En grund för mångkulturellt arbete i skola och skolbarnomsorg*. Falköping: Ensac Sweden och Liber Utbildning AB.

Westerberg, Boel. (1994). Interkulturell undervisning – vad är det?. Karl-Olov Arnstberg (Red.). *Kultur, kultur och kultur: Perspektiv på kulturmöten i Sverige*. Arlöv: Berlings.

Tidskriftsartiklar

Johansson, Eva (2001) Makt och hierarki i sandlådan. *Pedagogiska magasinet*, (4), 27-33.

Fejan Ljunghill, L. (2003) Shaima blev bra på svenska när hon fick hjälp på arabiska *Pedagogiska magasinet*, 3, 26-36

Utbildningsrapporter

Almius, T. (2006) *Erfarande och synvänder: en artikelsamling om de samhällsorienterande ämnenas didaktik*. (IPD-rapport 2006:03) Göteborgs universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik.

Andersson, Bo. (2004) *Vad är historiedidaktik? (IPD-rapport, 2004:07)* Göteborg : Institutionen för pedagogik och didaktik, Univ.

Andersson, K. (2001) *Att vara lärare i en mångkulturell skola : "interkulturell undervisning är t.ex. att locka ur eleverna det de vet för att berika mig och hela klassen"* (IPD-rapport, 2001:07) Göteborg : Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.

Bredänge, G. (2001) *Utbildning i det mångkulturella samhället. Mångkulturell utbildning en problematik för individ, skola och samhälle. (IPD-rapport 200:02)* Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.

Internet

<http://www.goteborg.se/statistik> 2006-12-18

Nationalencyklopedin (2006) *Dewey, John* Hämtat 2007-01-01 från http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=152907&i_word=dewey,%20john

Nationalencyklopedin (2006) *Vygotskij, Lev* Hämtat 2006-12-12 från http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=346166&i_word=vygotskij

Nationalencyklopedin (2006) *fenomenologi* Hämtat 2006-11-28 från http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=168377&i_word=fenomenologi

Nationalencyklopedin (2006) *fenomenologisk pedagogik* Hämtat 2006-11-28 från
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=168378&i_word=fenomenologi

Nationalencyklopedin (2006) *Erfarenhet* Hämtat 2006-12-28 från
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O144085&i_word=erfarenhet

Nationalencyklopedin (2006) *Heidegger, Martin* Hämtat 2006-12-12 från
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=200604&i_word=heidegger

Nationalencyklopedin (2006) *Ricœur, Paul* Hämtat 2006-12-28 från
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=293432&i_word=ricoeur

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Berätta lite om ditt yrkesliv.
Hur länge har du jobbat?
Vad har du för utbildning?
Hur hamnade du på den här skolan?
2. Hur är det att jobba som lärare på en mångkulturell skola?
Har du valt det själv?
3. Hur påverkas din lärarroll av det mångkulturella?
Vilka möjligheter och glädjeämnen upplever du?
Vilka problem och svårigheter stöter du på?
4. Har er skola några särskilda återkommande aktiviteter som återspeglar er mångkultur?
5. Samarbetar er skola med andra skolor nationellt eller internationellt när det rör mångkulturfrågor?
6. Vad är erfarenhetsbaserat lärande för dig?
7. Hur använder du dig av dina elevers erfarenheter i din undervisning?
8. På vilket sätt tycker du att man ska arbeta med att sammanföra kulturer?
9. Vad kan göras för att skapa positiva möten mellan kulturer i klassrummet?
10. Vilken roll kan skolan spela i att motverka rasism och främlingsfientlighet?
11. Vilka kunskaper tror du kommer vara viktiga för framtidens medborgare?

Bilaga 2

Intervjuer

Intervju 1 (konferensrum)

1. Man: jobbat på samma ställe sen han var färdig lärare 1980, d.v.s. i 27 år.
Utbildning: Lärarexamen, undervisar i ämnena Sv, So och Eng. Att jag hamnade på den här skolan var en tillfällighet (slumpen), sökte jobb och fick fast tjänst och blev kvar.
2. Från början var det inte så mångkulturellt, utan det har kommit efterhand. I början var det mest barn till utslagna svenska familjer och en del finländare. Idag är 95 av 100 invandrare eller barn till invandrare. Jag trivs bra med att jobba i det mångkulturella, man börjar undervisa dem i 6:an och följer dem ända till 9:an, det blir lätt att stanna kvar p.g.a. relationen till eleverna.
3. Som lärare måste man vara tydligare, prata långsammare, ge eleverna enkla uppgifter. Viktigt att kontrollera att eleverna förstår vad som sägs. Det är mer glädje, annorlunda, mycket lättare att nå eleverna, dvs. det är ett nära avstånd mellan eleven och läraren, man får en personlig relation. Det svåraste är nog språket, att känna sig otillräcklig. Det är svårt att vara lärare när det är en stor mognads- och kulturspridning på eleverna. D.v.s. elever som befinner sig i samma klass och är lika gamla kan ha nått olika långt i sin mognadsprocess. Läraren står i centrum och drar i trådarna som ett nav.
4. Den enda återkommande traditionerna är Lucia, vilket man kan tycka är lite lustigt i en skola där 95 % är invandrare) och en cup med återkommande friidrottstävling med 5 olika skolor som deltar. De har även infört att de på muslimernas julafton Idul Fitri har studiedag, eftersom 90 % av eleverna ändå var borta den här dagen.
5. Inte i dags läget. Fast förra året när de gick i 6:an hade vi ett utbyte med elever från en annan mer homogenskola (dvs. där det gick flest svenska elever), eftersom det var en lärare som tidigare jobbat på vår skola som jobbade där. Man gjorde så att elever från de båda skolorna gick några dagar på varandras skola. Det resulterade i att eleverna fick bestående vänner och eleverna från vår skola tyckte att det var konstigt att nästan alla var ljushåriga på den andra skolan.
Även idrottslärarna jobbar mycket på att eleverna ska ut. T.ex. så är det två skolor här som har idrott tillsammans och de hade ett fotbollslag ihop och var mycket duktiga och vann många turneringar.
6. Vet ej.
7. Möjligen i religion. Tror att de arbetar mer så på låg- och mellanstadiet, försvinner troligtvis på vägen. Är säkert vanligare i svenska skolor (skolor med många svenska elever). De elever vi har här har inte så mycket erfarenhet av föreningsliv, det skulle vara idrottsföreningar i så fall. När vi hade skolvalet hade jag elever som hade erfarenheter som man kunde bygga vidare på. Det var mycket mer förr. Vi har en tidigare elev som numera är ordförande i Seco.
8. Den svenska kulturen är dominerande. På skolan finns flera lärare med invandrar bakgrund. Bara att eleverna befinner sig i ett och samma klassrum innebär ett kulturmöte och där försöker vi hitta varandra.
9. Jag låter flickorna och pojkar samarbeta, eftersom det inte är så vanligt i dessa länder.
10. Varje dag måste man se upp med gliringar, blickar och kommentarer. Jag är noga med att poängtera för eleverna att vi inte tolererar sådant. Viktigt att man är rättvis, att alla får svara, läsa lika mycket. Vi som lärare måste vara tydliga förebilder. Det är något som måste genomsyra det dagliga arbetet. På vår skola är det i stället svenskar som kan bli utpekade. Vi har sett en tendens att svenska barn inte vågar gå på vår skola

- eftersom antalet svenskar är så liten, speciellt svenska killar är en utsatt grupp, då är det lättare för eleverna att acceptera svenska tjejer. Nolltolerans för alla, på alla håll.
11. Viktigt att eleverna hänger med i den tekniska utvecklingen, ex. datorer. Till det hör att på den här skolan finns det ingen datorsal, finns endast på låg- och mellanstadiet. Viktiga kunskaper i framtiden kommer att finnas inom områdena samhällskunskap, ekonomi, politik och kritiskt tänkande. En annan viktig sak är att elever med invandrabakgrund måste kunna perfekt svenska när de söker jobb, annars är det svårare för dem att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Jag tycker att eleverna ska ha undervisning på sitt modersmål bara under en begränsad tid, sedan ska undervisningen vara på svenska i första hand. Andra generationens invandrare ska bara ha undervisning på svenska.
  12. Övrigt: På skolan använder man sig av en traditionell undervisning, d.v.s. det är läraren som för undervisningen framåt. Läraren måste vara noga med att hjälpa eleverna och kontrollera att eleverna har förstått. Man jobbar inte i projekt form, utan traditionell undervisning. Man måste hålla eleverna under armarna så att de inte sjunker. Det finns läxhjälp på skolan.
Föräldrar kontakten fungerar dåligt, ofta behöver man ha tolk. Föräldrarna respekterar lärarna, fast det är svårt att uppnå en problemfri kommunikation. Inte ens de lärare på skolan som har invandrabakgrund har fördel av detta, eftersom de inte pratar alla språk utan behöver tolk som oftast tolkar till svenska. Viktigt med en bra ledning, d.v.s. rektor. Det behövs även en lärare som kan ta på sig rollen som polis och ta hand om jobbiga situationer. Här är det viktigt att alla lärare ställer upp, så att man känner att man har stöd. Det här svetsar samman lärarna på skolan.
De största grupperna på skolan är irakier, kurder och somalier (det finns t.ex. inga latinamerikaner). Det finns ca 50 olika hemspråk och ca 90 % är muslimer.
Det är inte alla skolor inom kommunen som har en så hög del med elever med invandrabakgrund.

Intervju 2 (arbetsrum)

1. Man, jobbat på skolan sitt hela yrkesliv som lärare, sen 1974, d.v.s. 33år.
Utbildning, mellanstadielärare och speciallärare. Hamnade på skolan mest av en slump och blev sen kvar.
2. I början så var det inte så mångkulturellt utan mest svenskar och finländare. Blev mer och mer mångkulturellt, valde själv att stanna kvar på skolan. Tycker att arbetet är intressant men krävande.
3. Jag måste sätta mig in i andra kulturer, tänka på hur de tänker. Den svåraste men viktigaste biten är att få föräldrarna att förstå år vilket håll vi ska gå, oftast är det lättare att få med sig eleverna. Samma möjligheter, men andra förutsättningar med invandrabarn.
Språket är den stora biten både hos elever och hos föräldrar, svårt att kommunicera på ett enkelt sätt. Föräldrarna tänker oftast inte på samma sätt som vi och barnen finns någonstans mitt i mellan.
4. Inga återkommande aktiviteter. Det beror på ledningen, driver inte de det så blir det inget. Inte lika aktuellt.
5. Inget samarbete med andra skolor.
6. Att man utnyttjar positiva och negativa saker, reflektion av tidigare erfarenheter som lärare. Viktigt att man får hjälp av att skaffa sig erfarenheter t.ex. av att samtala med andra lärare.
7. På den här skolan kan man inte använd sig av elevernas erfarenheter eftersom de inte är bra, många av dem har dåliga erfarenheter av liver. Vi diskuterar mycket om felen

som de gör, ritar serier hur det kan drabba andra, gör rollspel. Det är oftast mycket lättare att förstå vad bilden säger, eftersom en bild säger mer än tusen ord. Bra att rita med barnen, fungerar i alla åldrar. Man kan även plocka fram bilderna vid ett senare tillfälle och diskutera om det har skett några förändringar.

8. I dagsläget görs det inte så mycket. Man kan ha temaverksamhet som ska vara välgenomtänkta, t.ex. acceptera folkslag, religion. Beror på att skolan inte har haft några stora konflikter mellan elever. På skolan är det stor tolerans mellan olika barn. Vad gör skolan, lärarna ska vara öppna mot eleverna och föräldrar. Ställa upp, ge och ta, lärarna måste vara pappor och mammor för eleverna. Om de råkar illa ut ställer lärarna upp till 100 %, men gör de fel själva får de ta konsekvenserna av det. Hård men rättvis.
9. På låg- och mellan stadiet gör man mycket svenska saker, t.ex. man går till adventsgudstjänst. Föräldrarna accepterar det mesta. Bad och idrott kan vara ett problem, men det hänger oftast på informationen till föräldrarna. Ibland ordas det speciella kvällar då flickorna kan åka och simma.
Man kan ta upp olika kulturer, religioner i undervisningen. Barnen har uppvisningar där de spelar sina egna instrument och dansar sina egna danser.
10. Skolan spelar en stor roll, på vår skola finns inga rasister, alla är som en stor familj. Lärarna måste stoppa rasistiska uttryck (svart skalle). Den vuxna är oftast för feg och även föräldrarna på att säga ifrån. Det är fel att flytta på den drabbade, ska någon flytta är det som utsätter andra för rasism. Viktigt att lärarna fostrar nya elever.
11. Möjlighet till en god utbildning och den behöver inte bara vara teoretisk, praktisk 'är minst lika viktig. Alla människor är inte funtade för att läsa teori. Många skulle må bättre av att komma ut och jobba praktiskt. Man borde återinföra lärlingsplatser. Dagens system skapar utanförskap, rasism. De som inte klarar av att gå vidare, de som kanske inte har ett fullständigt betyg, då är man pantad. På så vis utesluter man ett visst antal barn.
Särgymnasiet utvecklar elevernas praktiska sida, leder dem till ett jobb. Det är synd om dem som halkar ur systemet.
Den sociala biten är komplicerad, vem har hand om dem efter grundskolan. Oftast har föräldrarna små möjligheter att stötta sina barn eftersom språket ställer stora hinder i vägen. Vilka möjligheter har dessa elever efter grundskolan, gymnasiet? För dem känns det som om det finns dåliga framtidsutsikter, redan i 8:an börjar det märkas. Ofta är det tidigare erfarenheter som äldre syskon har gjort som får dem att se negativt på framtiden och det påverkar deras val i livet.
12. Övrigt: Det är viktigt att ta hjälp av andra lärare i sin lärarroll. Viktigt att vara ödmjuk, att inte ta med jobbet hem. Man måste vara öppen, ärlig och inte ha några hemligheter för ungarna. "Jag älskar dej, men jag tycker inte alltid om vad du gör."

Intervju 3 (klassrum)

1. Kvinna, färdig lärare 1977
Utbildning: Klasslärare årskurs 4-6, specialämne musik. Jobbade först i en annan skola i samma område. Läste in Sv. 2 på fritiden. Började jobba på nuvarande skola 1979. var intresserad av svenska 2 och social antropologi, hur man tillägnar sig svenska som andra språk. Jobbade med romiska polacker, i alla åldrar, det var även mycket socialt arbete. Har också jobbat med skolbiblioteket. Sedan dess har hon jobbat med undervisning som klasslärare årskurs 4-6.
2. Kul, det såg inte ut så här från början. Först var det mest finländare, sedan mest latinamerikaner, sedan kom turkarna och bosnier. Allas idéer om den andre, att jobba med tankar om hur den andre är. Negerprinsessan: saga som en pojke skrev för 20 år

sedan i hennes klass, den handlade om en flicka från klassen. Läraren blev helt ställd när hon förstod att det gällde en av de egna eleverna. Det gäller att låta somalier finna araber. Det finns ingen svenskhet på skolan längre. Konsten att hur man sopar. En dag i klassen så skulle man städa upp och en av eleverna konstaterade att så där sopar vi inte hemma, sen var diskussionen i full gång. Man måste se vad det är som är gemensamt. Det kan vara svårt att hitta ett möte, ibland går det bra och ibland dåligt. Men det är väldigt spännande och kul. Tillsammans med sina kollegor måste man komma fram till vad man tycker, så att man har en gemensam grund att stå på. För henne har det varit ett frivilligt val att stanna på skolan, har tidigare sökt en utlandstjänst vilken hon inte fick. Här behöver man aldrig längta efter något nytt, man möter ständigt nya saker.

3. Svårt att veta vad som är lärarrollen. Det är en utmaning att jobba här. Hur ska jag fånga det gemensamma, det som fångslar, samtidigt som man ser var och en. Varje gång jag tycker att en klass kan se på varandra med glädje blir jag glad. Elevvårdsarbete är viktigt. Om man hittar ett sätt att förhålla sig till en problematisk elev som fungerar, om klassen tycker att man har gjort ett bra arbete, om eleven har fått en aha-upplevelse och man själv har bidragit till den, det känns bra. Svårt, det är annorlunda. T.ex. i historieundervisningen är det svårt att hitta tillbaka, tidsperspektivet. Det är svårt att bara jobba med svensk historia. Man måste hitta paralleller. Viktigt att förklara att Sverige inte alltid har sett ut som det gör, att vi också har upplevt krig och elände här. Man kan inte göra allt enligt läroboken. Ibland får man hitta hjul som rullar igång, men det är jobbigt att uppfinna hjulet gång på gång. Allt som står i läroböckerna är inte tillämpbart. Språket 'är ett problem, ibland när man läser kanske det är några som inte förstår. Det finns inga självklara vägar. Viktigt att bygga utifrån deras erfarenheter Den språkliga medvetenheten inträffar vid olika åldrar och då kan eleverna ofta komma och kräva att man ska tala om för dem var de kan få reda på det. Begreppsvärlden finns inte, man måste hitta många olika sätt att förklara samma sak. En del barn tror inte på evolutionen, t.ex. så reste sig en kille och gick hem när läraren förklarade att han härstammade från aporna och sedan ringde killens pappa och undrade vad skolan lär ut för något. När skolan fostrar barnen i demokratisk anda, medan i hemmen får inte barnen vara med och bestämma. Stor kontrast hur det är i skolan och hur de har det hemma. Bra med bilder när man jobbar mångkulturellt.
4. Alla barnen är lediga på Ramadan. På Iranska nyåret var även icke iranier med och hoppade över bålet. Hammarkullekarnevalen, dansgrupper, många familjer som är engagerade.
5. Det finns klasser som har vänklasser med andra svenska homogena skolor.
6. Erfarenhetsbaserat. Man måste bygga på något som redan finns. Man måste ta till vara på vad barnen kan. Viktigt med en grund, skapa en gemensam erfarenhet så att man har något att bygga vidare på. Det är också intressant för eleverna att få reda på varandras erfarenheter, kunskapsutveckling. Man går ytterligare ett steg man kommunicerar om erfarenheter.
7. Jag fångar tillfället i flykten, när man känner sig inspirerad är det en höjdare. När man jobbar med en hel grupp så gäller det att få dem att förstå att det finns en mening med att skaffa sig kunskap tillsammans. Att man låter folk prata, berätta, lyssna på varandra.
8. Det är viktigt att man pratar med varandra om vad som är kultur, svenska traditioner. Att man tar reda på vad som är den andres värld. Jag berättar ofta om mitt och de andra berättar om sitt, sen behöver vi inte dela det. Viktigt att man kräver ärlighet. Så

här gör vi i Sverige, de här religiösa traditionerna har vi. Att man tydliggör kulturella fundament.

Det är viktigt att ta med barnen från förorten så att de får se något annat, visa annorlunda saker. Man får inte vara rädd för att ge sig ut i världen. När folk säger elaka saker på spårvagnen om barnen, så måste man bemöta det på ett sätt så att man inte sänker sig lika lågt som dem. Vilket inte alltid är helt okomplicerat! Det är faktiskt inte bara barn från förorterna som skrämar på spårvagnen, våra svenska barn är inte så dåliga dom heller. Lära barnen att träda in i den fiktiva världen, genom böcker kan man skaffa sig erfarenheter utan att utsättas för dem.

9. Festa, ha skoj, äta mat knytkalas. En gång hade vi internationellt smörgåsbord med 13 olika nationaliteter, vilka alla hade sina traditionella rätter, oj vad mat det blev. Dansa kurdisk dans, i och med att jag jobbar nära en hemspråkslärare är det lättare att skapa broar.
10. Att vara den plats på jorden där människor kommer samman och alla blir hörda, och att alla blir sedda.
11. Kunskap som har stärkt ens självbild, så att man kan ta till sig ny kunskap. Att man känner sig trygg med sig själv. Att man hjälper barn och ungdomar att hitta en bra balans. Att vilja söka kunskap, att man tycker det är kul, att man tycker det är viktigt. Att man inte låser sig, utan att man är öppen inför det nya.
Efter den 11 september har det blivit svårare att vara muslim i Sverige. Dom sluter sig mera. Fundamentalisterna sätter ändå hårdare åt dem. Viktigt att man förmedlar kontakter mellan vuxna och barn.
Några familjer har flyttat till områden utan invandrare t.ex. Majorna, Fiskebäck, fast där har uppstått andra problem.
En läxhjälp från Rädda barnen som ställer upp, är ett volontärarbete, har en dotter som är gift och bor nere i Israel, är finns en naturlig ingång till Palestina som hade varit svårt att få annars.

Intervju 4 (klassrum)

1. Kvinna, anställd på samma skola sen 1992, d.v.s. 14 år.
Utbildning: Textil och engelska Fick inget jobb på den kombinationen, började då som områdesvikarie, sedan längre vik mellan 1989-92. Hon insåg då att hon hade fel kompetens, så hon kompletterade med svenska och so. Fick anställning 1992.
2. Roligt, inget är självklart. Man kan tänka på så många olika sätt, större mångfald tankemässigt. Varje dag är det nya överraskningar. Hon har själv valt att stanna kvar.
3. I familjens ögon representerar läraren något svenskt. Eleverna blir förvånade när läraren berättar att de pratar svenska hemma hos henne. Viktigt vad man som lärare förmedlar i sina värderingar. Viktigt att inte fastna i vissa mönster, här är man aldrig riktigt svensk, man är en massa olika saker.
Jag känner glädje över alla tankemässiga kulturer, att inte alla är på ett visst sätt. Blir glad av att träffa barnen varje morgon. Eleverna tycker om att komma till skolan. Vi lärare har ett förtroende av föräldrarna för att få jobba med deras barn.
Mångkulturellt, annorlunda mot vadå? Deras föräldrar kanske inte alltid har samma förväntningar på hur den svenska skolan ska se ut som skolan själv har.
4. Dåligt med aktiviteter.
5. Inget samarbete. Hennes klass brevväxlar med en etta i Torslanda som består endast av svenska barn. Hon hoppas på att de i framtiden ska kunna göra ett besök hos dem. De flesta av hennes barn besöker oftast bara sin egen stadsdel, Nordstan och Kurdistan.

6. Jobbar med att ge eleverna gemensamma upplevelser, studiebesök. Man pratar och ritar och skaffar sig på så sätt gemensamma erfarenheter.
7. I samtal, i början på dagen samlas vi och samtalar, eleverna berättar vad de gjort under helgen. Undervisningen måste grundas i deras tankar och känslor. T.ex. här om dagen hade någon gått med en lös hund över skolgården, då fick vi ventilera det, om man fick göra så, vi pratade om olika hundraser och mycket annat som rörde hundar. Man lyfter fram delar ur deras liv och knyter ihop det med undervisningen.
8. Det handlar mycket om trygghet och öppenhet. Man pratar och delar med sig utan att bli attackerad. Man tar upp saker och ventilerar det under samtal. T.ex. muslimer äter inte griskött, men det vet oftast inte varför, det är något de har fått med sig hemifrån utan förklaring. Viktigt att man lär sig att andra människor kan göra på ett annat sätt utan att det är fel. Man måste vara trygg i sitt eget.
9. Samtalet är viktigt, inte vara rädd för att prata om jobbiga saker. Man ska vara medveten att man som lärare omedvetet sänder ut om vissa saker är ok eller inte. Att se varandra som individer, alla har samma rättigheter att finnas till, mänskliga rättigheter och respekt är viktigt. Det måste finnas regler, att man tar hänsyn till varandra, att alla känner att de har ett värde och att de blir sedda.
10. Stor roll, men det är svårt med segregationen i samhället. När vi pratar om eleverna så pratar vi om dem i grupp, men gruppen består av olika grupper, med inbördes syn på varandra. Vissa grupper inom grupper har lägre status än andra. När hon började på skolan var det hälften svenskar, hälften invandrare.
11. Stadsdelen här är som en tågstation, många skulle vilja bo på ett annat ställe där det bor mer svenskar, men de har oftast inget val.
Att vi skulle skippa nationsgränserna, kunna umgås, kommunicera med vem som helst. Social kunskap blir allt viktigare. Det är inte bara landet som spelar roll. Familjen blir all viktigare. Vi måste lära oss mer om varandra och visa respekt och hänsyn.

Intervju 5 (konferensrum)

1. Kvinnlig lärare högstadiet. Arbetat som lärare sen 1979. Jobbade först som utbildad. Läste först till lärare i engelska och franska. Läste senare till svenska som andra språk. Hade svårt att få jobb. Jobbat på samma skola sen 1986, d.v.s. 20år.
2. Jag har alltid umgåtts med människor från olika länder och trivs bra med det. Jag tycker att det är så tråkigt att det är så få svenska elever på skolan, när jag började här var det fifty-fifty. Just nu är det mest kurder, irakier och somalier här, man kan se var krigshärdarna i världen här genom att se vilka elever vi har. Jag har ett intressant jobb, men som är mycket krävande. Jag har själv valt att stanna kvar.
3. Jag har varit här så länge så jag vet inte. Man tar tillvara elevernas erfarenheter, man får höra väldigt många livsöden och historier från dem. Jag tror att man engagerar sig mer i eleverna eftersom de inte kan få hjälp av sina föräldrar i samma utsträckning som svenska elever. Det blir så att de söker sig till oss lärare istället.
Många av eleverna har hög studiemotivation men orkar många gånger inte alltid ända fram. De är ofta mycket intresserade av att lära. Jag är just nu klasslärare för en klass som jag fick som sjuåring, då var de mycket jobbiga. Att nu se dem när de går i nian är en stor glädje, att se hur de har utvecklats, höra deras inlägg i diskussioner. Jag kan känna att just den här klassen har det varit extra roligt med.
Det svåra är att se de elever som ligger på en låg nivå i svenska och engelska. Skolans mål är att alla elever ska nå godkänt i alla ämnen. Jag tycker att det är svårt att hinna med att få alla godkända. Oftast hinner de flesta med att få godkänt i svenska 2, men de har svårt att nå målen i engelska. Och helst krasst är det så att har man inte språket

är det svårt att klara de övriga ämnena. Vi har läsprojekt och skrivtävlingar för att sporra eleverna. Ett annat problem är föräldrakontakten där det ofta krävs tolk, vilket försvårar kontakten.

4. Vi har dåligt med återkommande aktiviteter. Vi har t.ex. haft kurdisk folkdans på julavslutningar. Jag tycker absolut att det borde göras mer, men det är en liten skola med dåliga resurser. Vi väljer litteratur i svenska undervisningen och artiklar i so och religion som behandlar det mångkulturella. Eftersom lärarjobbet har fått en högre arbetsbelastning finns det mindre ork att sätta igång olika projekt.
5. Vi har inget just nu. Förr hade vi utbyte med en finsk skola i Åbo i Finland. Vi har även haft utbyte med en homoget svensk skola under förra året.
6. När man tar tillvara på varje elevs historia och livsöde. Jag låter dem berätta sin familjs historia, det är något som engagerar dem. Det är något som får dem att lyssna på varandra, vilket inte alltid är så lätt.
7. Jag använder mig av mina elevers erfarenheter alldeles för lite. Det blir oftast mycket spontant när något dyker upp. När vi skriver använder vi deras, plus deras föräldrars erfarenheter.
8. Skolan är ett naturligt sätt att sammanföra kulturer, men läraren måste se till att dem finns tillfällen för eleverna att umgås över gränserna. Det är ofta mycket olika i olika klasser, beroende på sammansättningen, i min klass nu finns det bosnier, kurder och somalier. Jag tycker inte att skolan är tillräckligt bra på det. Vissa invandrare ser ner på andra invandrare p.g.a. deras kultur, det finns en rangordning dem i mellan, här tycker jag att skolan har misslyckats. Oftast får eleverna uppfattningarna från sina föräldrar. Jag tycker att man ska använda sig av positiva saker som dans, musik och mat.
9. Man kan som lärare bestämma hur eleverna ska sitta, viktigt att möblera om då och då. Läraren ska bestämma vem de ska jobba med, det är viktigt att de får jobba i olika konstellationer. Ofta är killarna rädda för att sitta bredvid en tjej. Här om veckan tog tre tjejer ur min klass ett bra initiativ, de hade bjudit hem några killar ur klassen att se på film och äta chips hemma hos en av tjejerna. I Irak går killar och tjejer tillsammans i skolan tills 12 års ålder. Det är viktigt att man stärker flickornas kultur, hur de ser på sig själva och hur de ser på undervisningen. Förr var det fler från Sydamerika, och nu är det flest från mellanöstern, vilket gör att problemen förändras. Matfest i bamba, eleverna och föräldrarna tar med sig mat från sitt hemland, det är ett bra tillfälle att lära känna både föräldrar och elever.
10. Det viktigaste arbetet mot att motverka rasism görs i det dagliga livet på skolan. Man måste stävja allt som man hör. Vi hade ett projekt, vi såg en film om hur man särbehandlar blåögda och brunögda elever, man behandlade de blåögda nervärderande. Filmen är utgångspunkt för ämnet rasism. Våra elever upplever inte att det finns rasism på skolan, eller i Sverige. Men när man börjar visa dem på olika saker, börjar de att se att det finns något bakom. Viktigt att ta i det dagligen.

De som kan läsa och skriva, uttrycka sig har makten. Det är viktigt att de får självförtroende, den demokratiska grunden, att de får utbilda sig, skaffa erfarenheter och att de får lära sig att ta reda på saker.

Intervju 6 (konferensrum)

1. Kvinnlig lärare högstadiet. Har varit längst av alla lärare på skolan. Läste till lärare 1970-71, hade en termin på universitetet och en termin praktik. Jobbade under ett år på en annan förortsskola, där hon inte trivdes så bra. Läste ytterligare ett halvt år till och fick jobb på den nuvarande skolan vt-73, skolan var då alldeles ny. Skolan hade heltäckningsmattor, moderna färger och var mycket fräsch. Vi hade ett öppet bibliotek

som hade många böcker, vilket vi upptäckte efterhand inte fungerade så bra, många böcker försvann. Skolan var då 1975 en helt igenom svensk skola med bara svenska barn. Vi hade då endast fem stycken finska barn som var i behov av extra stöd. Sedan blev det mer finländare, vi hade under 9 år ett finskt högstadium. Under ett tag så var det mycket latinamerikaner. Men sedan kom det fler och fler elever från olika delar av världen, Irak, Iran, Albanien, gamla Jugoslavien och Libanon. Skolan har minskat antalet elever nu när det finns en annan högstadieskola i samma område. Jag kommer ihåg en klass från 80-talet där alla hade blåjeans, de gick under namnet bondeklassen. Det har skett mycket under de här åren. Idag har jag en sjuåring som inte har en enda nordisk elev. Vår skola har en stabil lärarstab med hög medelålder. Vi känner oss hemma här, det är en bra anda på skolan, vi skäller ut respektive kramar om våra elever.

2. Jag har själv valt att stanna kvar och uppleva alla förändringar som skett. Jag har lagt ner hela min själ i den här skolan, vi är riktiga eldsjälar på den här skolan. I tolv år var jag med i ledningsgruppen, jag har varit med och implementerat ett antal läroplaner. Vi har funnit sådant som vi känner oss hemma i, genom att prata med varandra får vi den handledning vi behöver. Det är viktigt att man kan prata igenom problem med andra lärare.
3. Som lärare blir man mycket av en mamma, kurator. Även många andra bitar har framkommit, t.ex. de mänskliga aspekterna har en framträdande roll, det känns som man lever med elevernas familjer.
Vi har precis avslutat bröderna Lejonhjärta med ett ljus och total tystnad. Man blir glad när man ser hur eleverna växer, när de känner sig nöjda. Det är viktigt med rak kommunikation till eleverna. De här eleverna har så mycket liv i sig. T.ex. så kom det en elev och frågade om han fick låna hem boken som vi läste i tillsammans i klassen, då sa jag att det är viktigt att vi läser tillsammans och i samma takt här i skolan. Då sa eleven att då går jag väl och lånar den på biblioteket, Oh då blir man så väldigt glad. Känslan av att inte räcka till, jag skulle behöva kunna arabiska och bosniska. Jag skulle vilja kunna ha kontakt med föräldrarna utan att använda tolk. På skolan har man p.g.a. misskötsel en dålig ekonomi, den berodde på att skolan i flera år behöll sina små klasser och därför hade för många lärare som kostade för mycket. Rektorerna tycker att det är bara för lärarna att gilla läget. Det är inte lätt att vara chef och ledare. I och med det här sparbetinget får vi ingen fortbildning, har gamla läroböcker, jag tycker att det är tråkigt när ekonomin ska styra.
T.ex. efter bara 1.5 år i Sverige ska eleverna kunna tillgodogöra sig all undervisning på svenska. Som lärare hinner man inte ge eleverna all den tid de behöver.
4. Vi har haft, men det har försvunnit. I år kom t.ex. vår Lucia från Libanon. Tidigare har vi haft schlagerfestival, eleverna sjöng då på svenska eller engelska. Vi har t.ex. matveckor i bamba då vi introducerar mat från olika länder.
5. Vi har inget samarbete. Vi har tidigare haft en vänskola i Åbo i Finland.
6. Erfarenhetsbaserat lärande, ett begrepp. Vad är det egentligen? Intervjuaren: Kan vara två saker, antingen är det hur man använder sig av elevernas tidigare erfarenheter i undervisningen eller så låter man eleverna skaffa sig erfarenheter genom t.ex. studiebesök. Ja, studiebesök gör vi i naturen och ser efter istidens tecken. Vi har också arbetat med gringotidningen.
7. Jag lyssnar och samtalar med eleverna. De berättar för läraren och varandra, skriver och ställer frågor.
8. De kommer naturligt när man för tillsammans så många olika kulturer under samma tak. Det kräver att vi har respekt för varandra, respekt för varandras traditioner. Vi är med och hoppar över eldar, pratar om ramadan, som lärare försöker du lära dig mycket

om deras kulturer. Vi försöker att ta det bästa från alla kulturer. T.ex. julafton så firar inte muslimerna på samma sätt som vi, men den blir viktig för deras barn i och med att de är lediga från skolan. Det är viktigt att diskutera de olika traditionerna och prata om svåra saker på ett sakligt sätt. Det ställer stora krav på läraren som måste vara öppen och nyfiken.

9. T.ex. så ordnade vi en basar och fiskdamm i skolan, eleverna sålde Coca-Cola och chips, som de hade fått från Estrella och deras föräldrar hade också ställt upp och skänkt saker.
10. Vi har öppna möten, föräldramöten med information, information på olika språk. Information som gäller samhället måste översättas och komma hem till familjen så att den når fram.
Det är romer och somalier som har svårast att förstå det svenska sättet att tänka och den svenska skolan.
11. Den skolutbildning som man har möjlighet att få i Sverige. De vuxna måste få utbildning så att de kan förstå språket. De måste också få en viss allmänbildning och bli stärkta i sin egen kultur och identitet. Valideringen skulle bli med utbredd och förstådd. Vuxna invandrare med hög utbildning från sina hemländer, måste få språket, så att man kan ta tillvara på deras kunskaper.
Våra elever ska få från skolan ett gott självförtroende, stark självkänsla, inre trygghet, tillit, känna att de duger, bekräftelse och social kompetens, som är mycket viktigt.

Bilaga 3

Enkät om erfarenhetsbaserat lärande i en mångkulturell kontext

1. Vilket ämne/ämnen undervisar du i? _____
_____

2. Känner du till erfarenhetsbaserat lärande?
  - När man låter eleverna skaffa sig egna erfarenheter t.ex. vid fältstudier.
  - Ja, för mig är det när man tar hjälp av elevernas erfarenheter i undervisningen.
  - Det är ett okänt begrepp för mig.
  - Eget alternativ _____

3. Vad ser du för fördelar med att ha elever från olika kulturer i ditt klassrum?
  - Det bidrar till kunskapen i gruppen.
  - Jag tycker att det blir en ökad arbetsbelastning.
  - Det gör varken till eller ifrån.
  - Eget alternativ _____

4. Tycker du att du har förändrats genom att undervisa i en mångkulturell miljö?
  - Jag har lärt mig att se på mig själv med andra ögon.
  - Jag har lärt mig mycket om andra kulturer.
  - Jag ser likheter i det som är annorlunda.
  - Eget alternativ _____

5. Tar du hjälp av dina elevers erfarenheter i undervisningen?
  - Jag har inte sett det som en möjlighet.
  - Ja, jag använder mig av det ibland om tillfälle ges.
  - Jag använder det i min undervisning dagligen.
  - Eget alternativ _____

6. Vad tror du det innebär för dina elever att växa upp i en mångkulturell miljö?
  - Det ger dem större förståelse för andra människor.
  - Det leder till konflikter.
  - Svårigheter att ta till sig det svenska språket.
  - Eget alternativ _____

7. Vilka tips skulle du vilja ge andra lärare på hur man kan arbeta med mångkultur i skolan? _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____